BARNDOMSMINNEN FRÅN 70-TALETS HUDIKSVALL

SAMLADE AV *EBBA NORDENADLER*

BIDRAG AV **Professor Chr. Aurivillius Apotekare Sven Brun Fr. Sigrid Enlund Fil. dr Gottfrid Fineman Överstelöjtnant T. Helleberg Kyrkoherde H. Henriksson Fr. Maria Himmelstrand Fru Nanny Hägerström f. Regnander Herr Thure Härdelin Fr. Anna Lindegren Amiral Arvid Lindman Professor G. Sundberg Ärkebiskop N. Söderblom**

STOCKHOLM ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Stockholm Åhlén & Åkerlunds Boktryckeri 1930

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken scannades i december 2013.

SKOLMINNEN

»Säkert skall det visa sig vara ett förträffligt uppslag, som det Bonnierska förlaget fått, när det beslutat sig för att utgiva en samling skolminnen, omfattande hela landet och med både lärjungar och lärare såsom medarbetare.»

Alfred Fjelner i Sydsvenska Dagbladet.

I serien ha hittills utkommit:

EDIT AHRENLÖF: Lärarinnor och skolflickor i sekelskiftels Göteborg. Pris 1 : 25.

»Det är påfallande mycket som på den sista mansåldern ändrats i fråga om kvinnlig uppfostran och skolflickornas levnadssätt, klädsel, nöjen och intressen. Såsom en skildring av en gången tids skolliv och kvinnlig skolungdom har det lilla häftet ett mycket stort kulturhistoriskt värde.»

Lunds Dagblad.

FREDRIK LAGERROTH: Minnen från Kristianstads skola. Pris 1:25.

»En skrift av verkligt värde . .. Den är personlig i stil och uppfattning, ger märgfulla karakteristiker och en intressant tidsskildring.»

Aftonbladet.

S. G. SANTESSON: Minnen från Nya Elementarskolan i Stockholm. Pris 1:25.

»Innehållet är kryddat av intressanta episoder ur skollivet, och förf. drar fram ett galleri av olika läraretyper, vilka tecknats icke bara med humor utan också med fin smak.»

Karlsh. Alleh.

Härnäst utkomma:

MATHIAS FEUK: Minnen från Lunds katedralskola 1895— 1904.

ANNA KRUSE: Brummerska skolans historia 1882—1929. V [LIT WESSBERG: Skolminnen från gamla

Södermalm.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG *Varje äldre människa äger i sitt hjärta ett barndomsminnenas rum. Några hålla kanske helst detta rum stängt: vem har tid att rota i gamla minnen. Andra glänta i brist på annan förströelse någon gång på dörren, men de stänga den snart, ty vad som finns innanför den roar dem ej längre.*

Men det finns också de, som med glädje vila ut i det lilla rummet, ty för dem lyser där ständig sol, doftar ständig vår, dansa skuggorna av glada barn och höres ekot av muntra skratt.

Det är nämligen det underliga med minnena från en lycklig barndomstid, att det står ljus och glans över dem långt sedan andra minnen förbleknat.

Och nu slå vi gamla upp dörrarna till dessa rum och och släppa ut i det fria några av våra barndomsminnen. Med löje men kanske ock med en smula fuktiga ögon ha vi bundit dem till en enkel krans såsom ett tack till den lilla staden mellan de två fjärdarna, där våra sorglösaste år förrunnit.

För dem, vilka nu, liksom vi en gång gjorde, trampa gamla Hudiks gator, kan det kanske ha ett visst intresse att läsa dessa små skildringar av livet däruppe, sådant det för ett femtiotal år sedan tedde sig för mycket unga ögon.

Till nedanstående, f. d. skolgossar och skolflickor i Hudiksvalls elementarläroverk, vilka så glatt och villigt lämnat bidrag till denna lilla bok, ber jag att få framföra mitt varma tack.

Ebba Nordenadler,
f. Wester

Professor Chr. Aurivillius Apotekare Sven Brun Fr. Sigrid Enlund Fil. dr Gottfrid Fineman Överstelöjtnant T. Helleberg Kyrkoherde H. Henriksson Fr. Maria Himmelstrand Fru Nanny Hägerström,f. Regnander Herr Thore Härdelin Fr. Anna Lindegren Amiral Arvid Lindman Professor C. Sundberg Ärkebiskop N. Söderblom I

GAMLA HUDIKSVALL, DET GODA OCH GLADA.

En kort historik.

De personer, som i stadens barndom flyttade hit och anlade den lilla staden, voro huvudsakligast landsköpmän och hantverkare från socknarna i Hälsingland och troligen även från Medelpad och Ångermanland. De hade varit bönder, som bott på sina hemman och jämte sitt jordbruk antingen haft sina skutor, med vilka de om somrarna farit ut på handelsresor, eller sysslat med något hantverk. Det var motvilligt de lämnade sina gamla hem för att tränga hop sig inom det tämligen lilla område, som var de nya borgarna anvisat till boplatser, och under de första åren av stadens tillvaro klagade de många gånger över huru trångt och obekvämt de hade det. Varje hushåll behövde också då så mycket större område än nu. Var och en skulle ha åker och äng och plats för både sig själva och sin boskap.

Vi ha ingen bild bevarad av den gamla staden uppe vid Hornån, så att man på grund av den kan veta, huru staden var bebyggd, men av uppgifter från en något senare tid förstår man, att det icke fanns någrastörre hus i det dåtida Hudiksvall, kanske med undantag av rådhuset, som låg någonstans, där stadens ålderdomshem nu är beläget.

Varje hushåll hade en mängd små stugor på sin tomt, storstuga, kokhus, visthusbodar, stall, ladugård, sjöbod. Några större omkostnader voro nog icke nedlagda på de många stugorna, det lönade sig icke i tider, då förhärjande eldsvådor gång på gång ödelade stora delar av staden. Vid mitten av 1600-talet omtalas i stadens protokoll en värdering av handelsmannen Erik Olssons gård. Han hörde nog icke till de rikaste handelsmännen, men jämförd med hantverkare och fiskare var han säkerligen förmögen. Gården värderades »med allt nagelfast innandöme, bord, bänkar, spjäll, fönster, väggbonader, vävstolar, sjöbod, herrberge och en kvarts badstulott» till 550 daler kopparmynt, i nutida mynt ungefär 2,250 kronor, en för våra förhållanden ganska blygsam summa.

Och dock voro många av stadens borgare under den första tiden, innan det s. k. bottniska handelstvånget i slutet av 1630-talet gjorde slut på stadens rätt till fri seglation, ganska förmögna.

När om vårarna hamnen blivit isfri, seglade köpmännen med sina skutor lastade med bräder, tjära, hudar och

andra av ortens produkter ut på långresor till östersjöhamnar, till Reval, Riga, Danzig och Lübeck. Ibland kunde resorna utsträckas ändå längre. Så seglade våren 1636 den rike köpmannen Åke Hansson ända till Holland och återkom på hösten med last av kläde, hollandslärft och andra tyger av mångahanda slag, bärande för oss okända namn, samt hattar, knivar, fat, tobak, pipor och dylikt kram.Sin förmögenhet nedlade de vid denna tid, då det var ont om reda penningar, i föremål av guld, silver, koppar och tenn. Dessa saker voro lätta att förvara och att rädda vid eldsvådorna.

Så småningom synes välståndet ha sjunkit, de stora köpmännens tid var förbi. Det gjordes inga inbringande långresor mer, utan vad det handlande borgerskapet kunde tillbyta sig av bönderna på marknaderna och på bytesplatserna ute i socknarna, måste de föra till Stockholm, varifrån de hemtogo salt, spannmål och en del kramvaror.

När man studerar handlingar från senare delen av 1600- och förra delen av 1700-talen, får man ett intryck av allmän fattigdom, och det är förvånansvärt att staden efter ryssarnas påhälsning här i maj 1721, då hela staden nedbrändes, så snart åter kunde resa sig ur askan.

Efter den stora ryssbranden återuppbyggdes staden som sagt förvånansvärt fort. Husen blevo i allmänhet större och bekvämare och gatorna bredare och mera regelbundna. Prosten Broman omnämner i sin beskrivning över Hudiksvall, att »många av de förnämares gårdar voro byggda ej allenast med överbyggningar, nattstugor kallade, såsom allestädes vara månde, utan ock med små trädgårdar mellan gatan och mangården, ombevarade med durchsichtigt plankverk».

Om den föregående tiden i stadens liv varit en tid full av kamp och strid, ödeläggelser och fattigdom, så blev den nya, som nu ingick, en lugnets tid. Under de 49 år alltifrån 1738 till 1787, som borgmästare Johan Boberg ledde stadens öden, både här hemma i kretsen av de fem rådmännen uppe på rådstugan elleri Stockholm vid riksdagarna, skedde en förändring, kanske icke så i ögonen fallande, men dock av stor betydelse. Hudiksvallsborna blevo verkliga borgare. Det kom tradition i arbetet för stadens förkovran och utveckling. Söner efterträdde sina fäder i handel, hantverk och fiske, och från denna tid kan man räkna med Hudiksvallssläkter. Namnen Alftin, Westman, Hörning, Wallström, Frisk, Steinmetz, Regnander och flera andra möter man gång på gång i handlingar från denna tid, och den insats i sin stads öden, de gjort, kan spåras långt framåt i tiden.

Välståndet ökades så småningom åter, särskilt inom köpmanssläkterna, och samtidigt därmed började känslan av ansvar för och samhörighet med samhället och dem, som: där bygga och bo, att växa sig stark och taga sig en mängd uttryck, bland annat i form av gåvor först och främst till kyrkan, men också till andra institutioner inom samhället.

Sederna mildrades också och det är numera sällan, som borgmästare och råd fingo medla i tvister borgarna eller deras hustrur emellan.

Naturligtvis söp man sig ibland full på krogarna, bannade, svor och slogs, men det var mera det gemena folket, som deltog i dessa festligheter. De riktiga borgarna höllo sig i allmänhet för goda att gå till direkta handgripligheter.

Med den större hyfsningen följde emellertid en större uppskattning av den egna förträffligheten, och den blev ibland orsak till trätor och oenighet.

Under denna tid — början av 1880-talet — tycks det rått ett idylliskt liv här i vår stad, och mer än en resande främling, som vid denna tid besökteHudiksvall, berömmer »denna lilla stads gästfria innevånare». »Där voro alla bekanta bröder, och i första glaset blev även jag bror med alla bröderna», skriver en ung värmlänning i sina minnen. Samma resande uttryckte sin beundran för de norrländska fruntimren för deras friska utseende och okonstlade sätt att vara. Vad som särskilt frapperade honom vid hans ankomst hit en vacker juniafton, var att se välklädda fruntimmer vandra in från de strax utom staden belägna trädgårdarna, alla med krattor på axlarna och somliga bärande korgar. Men hans kamrater, som varit här förut, berättade för honom, att sådant var bruket häruppe, att fruarna själva skötte sina trädgårdar.

Ett kalas hos en av de nyförvärvade bröderna skildrar han: »Man drack där vin, sådant man fick det från fartygen, och det mesta vi såsom rara gäster undfägnades med, var presenter av välvillige skeppare. Deras rom, konjak och arrac hade ej den minsta anstrykning av potatisbrännvin. Renstekar, fågel samt lax och strömming i åtskilliga variationer jämte det förträffligaste norrländska smör, det var vad våra tungor nu fingo njuta av.»

Årets nöjen inleddes med en bal på läroverkets högtidssal annandag jul. Sedan kommo nyårsvisiterna, vilka alltid togo sin början efter högmässan nyårsdagen, då »hela staden» samlades hos hovpredikanten för att önska gott nytt år.

Några dagar därefter började den stora marknaden, som räckte en hel vecka, och sedan den var lyckligen överstökad, var det tid för köpmännen att ordna för marknadsresorna till Sala, Uppsala och Hedemora.

Under den tid, då en stor del av stadens manligabefolkning var borta på sina resor, brukade fruarna ställa till s. k. klubbaftnar. Man samlades i tur och ordning hos varandra i all enkelhet, sydde, pratade och såg på ungdomen, som dansade, och är jag icke alldeles fel underrättad, så hände det emellanåt, att några av fruarna drogo en stilla spader.

I likhet med vad nu för tiden är brukligt, hade flera familjer sommarnöjen, men de lågo icke vid sjön, utan inne i landet, huvudsakligast mellan staden och Sanna gästgivaregård. De flesta av dessa hava skattat åt förgängelsen, såsom Trönes stora gulmålade tvåvåningshus Trönefred och Steinmetz' Manhem, bägge belägna vid den väg, som från stora landsvägen till Sanna tar av till Ullsäter. Ett står dock kvar, Wallströmmarnas gamla sommarhem ute på Sannatäkterna. Vidare hade rådman Anders Åström gården Åvik, som nedbrann vid den stora eldsvådan för några år sedan, och handlanden Hessel Johannesdal, där sedan fabrikör Edvard Frisk byggde sitt Helenedal. Där ute, strax innanför grinden, står ännu den stora röda logen kvar från Hessels tid, och i den ha många glada fester gått av stapeln. Familjerna bodde dock icke på sina sommarnöjen, de reste dit ibland i lövklädda skrindor med vänner och bekanta för att fira skördefester, födelse- eller namnsdagar, och när festen var slut frampå småtimmarna, vände de åter hem till staden.

Det är från denna och en föregående generation, som uttrycket »det glada Hudik» leder sitt ursprung, och betecknande är nog, vad en ung Hudiksvallsbo skrev till en gammal farbror, som flyttat härifrån: »En ny generation har uppväxt, men den gamla vänfastheten och gästfriheten äro behållna såsom ett arv efter de hädangångna».
Sven Brun. MIN SKOLSTAD.

Anteckningar efter ett föredrag av ärkebiskopen, hållet på kyrkbacken i Hudiksvall.

Hudiksvall är numera mycket olik den stad jag minns från mina skolår. Vad som än är sig likt där, är den stora, härliga natur, som Gud själv har skapat.

Ingen svensk stad, med undantag av Stockholm, har en rikare skärgård. Man kommer sjövägen, far förbi öarna, där de små kapellen ligga långt uppkrupna, man tränger längre in i den skogomkransade viken. Så öppnar sig plötsligt en anblick, som måste göra intryck. I väster blånande berg, tornande upp sig likt väldiga murar, och där, mitt i inloppet ligger en liten grönskande ö, som visst ännu kallas Kastellholmen, och som på min tid verkligen hade ett träkastell.

Min bekantskap med Hudiksvall gjorde jag 1873, då min far flyttade från Trönö till Bjuråker, och här i detta Hudiksvall började jag som sjuåring i elementarskolan.

På den tiden var staden mycket vackrare än nu, ty sedan ha människor så gott de kunnat vandaliserat den. Man har byggt, och byggt stort, utan att tänka på om arkitekturen passar i en liten stad eller ej. Gatorna ha rätats, kvarteren gjorts kvadratiska utanhänsyn till terrängen. Jag erinrar mig vad en gammal sjökapten och inbiten hudiksvallsbo en gång sade på tal om hudiksvallsnaturen:

— Ja se, en sådan där terrassformig stadsbild finns inte att se någon annanstans i världen — med undantag av Lissabon.

Jag har aldrig varit i Lissabon, men annars hade det varit roligt att se, om dess invånare bevarat, vad hudiksvallsborna förstört. Här finns ännu kvar enstaka hus av den gamla typen — det Brunska, f. d. Wirkmanska, det Regnanderska, men i övrigt äro terrasserna utefter Sjögatan ett minne blott. Tänk Forströmssons t. ex.! Denna typ gav dock ett öppet och vänligt intryck åt staden från denna sida, och jag kan ännu, om jag blundar, se hur det gamla vackra Hudiksvall såg ut.

På den tiden var ännu inte stadshuset uppfört, utan på dess plats stod en låg byggnad. Men så kom stadshuset till, och med äkta svenskt överdåd fick det naturligtvis formen av ett stort stenpalats. Det skulle säkerligen inte ha fallit några kloka människor in i något annat land, att i en stad, som inte var större än det dåtida Hudiksvall, uppföra ett sådant stadshus. Men det är äkta svenskt.

Och nu har det i sig självt vackra stadshuset fått flera kamrater av sten. Andra stora stenhus kommo som sagt sedan till, och därmed var Hudiksvalls allra vackraste parti, som låg åt Sjögatan, för alltid fördärvat. Det är att beklaga, att invånarna ej haft mer sinne för sin stads skönhet, som dock var av sådant slag, att jag inte vet någon enda stad i hela Sverige, som hade en mer lugn och vacker stil än Hudiksvall. Lyckligtvis finns ett tämligen orört parti kvar, ett*Staden mellan fjärdarna.*stycke av Storgatan, men med denna gata har man i fortsättningen farit ännu hårdare fram.

På min tid genomkorsades hela staden från höjden, där kyrkan tronar, ända upp till Bränslet av en något krökt gata. Stadsfullmäktiges ordförande har varit nog förtänksam att medels märken i den nuvarande Storgatan ange hur den gamla gatan gick.

Den stora branden 1878 förstörde som bekant en hel stadsdel. Då förstördes också den upp- och nervända rättikan — gamla rådhuset såg ut som en sådan. Jag minns ännu hur förskräckt jag var, då jag som tolvåring bevittnade hur elden förtärde rådhustornet och hur till slut alltsammans störtade ihop.

Nu är det gamla Bergska huset, som låg där sparbankshuset reser sig, också borta. Jag vet inte, att jag någonstans sett ett i linjen och proportionen konstnärligare trähus än det Bergska. Men ännu ser man med nöje det vackra Forströmssonska huset med sina enkla men smakfulla dekorationer över huvudporten. Och Brunska huset sedan! Det är en fröjd att skåda den gamla välkända synen från gamla läroverket! Den påminner mig alltid om den gamla originella tänkaren, apotekare Julius Brun. Och så ha vi »Klara stjärna»!

Jag föreslog en gång riksantikvarien Sigurd Curman — han var arkitekt då — att resa med sina arkitektelever till Hudiksvall, rita av vad som fanns kvar och ta reda på varifrån staden fått sin egen stil.

På den tiden behärskades staden av kyrkan, byggd under Sveriges stormaktstid, om vilken hela dess stolta resning för övrigt bär vittne. Skolungdomen satt på läktaren, men jag kom aldrig riktigt underfund med om pelarrotundan i koret var målad eller verklig.

Kyrkan behärskade stadssilhuetten, ty ännu hade manej uppfört de två skolpalatsen, folkskolan och läroverket, vilket rektor Nordlund en gång — kanske för att försvara dess stora proportioner — kallade »Norrlands universitet».

En främling, som från sjösidan var på väg in till Hudiksvall och fick reda på vad detta var för två stora hus, lär ju också ha frågat:

— Men varifrån komma då alla barnen?

— Från staden, svarades det.

— Finns det då så många barn i denna lilla stad, att de kan fylla dessa väldiga palats? utropade han med skäl förundrad.

— Vi tänka stort om skolan i vårt land och bygga stort.

När jag 1926 kom tillbaka till Hudiksvall, väntade mig en ny överraskning. Jag upptäckte, att människorna i städerna äro till för järnvägarnas skull och inte tvärtom. Ty någon annan uppfattning kan man inte få, när man ser

hur vederbörande gett sig till att dra järnvägen rätt igenom en idyllisk liten stad, när det finns god plats bredvid den — rätt nedanför Stortorget. Stackars gamla Hudik! Var du så angelägen, att du lät järnvägen skjuta hål gènom ditt eget bröst!

Vad så de inre och sedliga förhållandena angår, måste man verkligen säga att stora förbättringar skett. Förr i tiden hörde dryckenskapen till regeln och att man här och var i staden stötte på skrålande män och ynglingar det hörde till dagordningen.

Mellan läroverkspojkarna och ynglingarna »öster i sta'n», rådde krigstillstånd och fiendskap. De senare kallade oss för »piltar», medan de i gengäld fingo benämningen »schaschasare», ett öknamn, som vi ansågo

vara betydligt mildare och mindre förnedrande än det de använde om oss. Det gick ibland hett till.

Jag var aldrig med på de stora slagsmålen, vilkas märken stannade länge kvar i ansiktena. Ännu bära nog åtskilliga av deltagarna ärr från knivar och andra tillfälliga tillhyggen. Jag erfor nogsamt hur riskabelt det var för en »pilt» att i mörkningen gå ensam genom vissa stadsdelar. Men somliga »piltar», som bodde där, voro kända och antastades ej.

Nu är dylik antagonism okänd — i våra läroverk äro alla samhällsklasser representerade.

I åtta år gick jag alla klasserna, utom trean, i Hudiksvalls gamla läroverk. Rektor Sidwall var en samvetsgrann och utmärkt lärare, som gärna gjorde överloppsgärningar, särskilt när det gällde hans älsklingsämne, grekiskan. Han meddelade även åt oss unga något av sin stolthet över att äga andel i Hellas' odling. Lektor E. L. Petersson, sedermera kontraktsprost i Leksand, tog också sin sak på allvar och bekymrade sig om oss personligen.

Vilken förmåga magister Samuelsson ägde som undervisare kunde även vi pojkar fatta. Tänk, jag hann senare i tiden, i min egenskap av censor, höra honom förhöra i studentexamen på kvartssekeldagen av min egen studentexamen!

Efter gamle kamrer Svante Berg blev doktor Östman min målsman, känd och fruktad såsom sträng, högt aktad såsom rättvis. Var det i fjärde eller femte klassen, som vi hade honom tre timmar efter varandra i räkning och välskrivning? Han hade ett originellt sätt att uttrycka sitt missnöje genom att tämligen omilt stöta fingerspetsarna i delinkventens bröst. Jag hade den tvivelaktiga förmånen att bli föremål för dennaåtgärd, när ingen i klassen kunde reda upp problemen. Ännu som professor i Uppsala kunde jag vakna på Staby, glad att det inte, som jag drömt, var fredag morgon i skolan.

Anspråkslösare var fanjunkare Frimans söndagsskola. Högsta belöningen bestod i avtrycksgubbar. Man transporterade bakvända bilder från originalpapperet på ett annat papper genom att väta på dess baksida.

Min far inköpte huset närmast kyrkan på kyrkvallen av, om jag minns rätt, fiskaren Bohjort. Detta skedde för barnens skolgång. I rummet åt gatan hade vi tre pojkar, som bodde där, var sitt, för ändamålet av min fader konstruerat bord. Skivan kunde lyftas av, och under den fanns en låda med varjehanda. Han hade också gett oss stolar med tre ben och utan ryggstöd, för att vi inte skulle försoffas eller somna.

Uthuset åt gatan erbjöd med sitt tak en utmärkt anfallspunkt för snöbollskrig. Men lyckades de, som befunno sig på gatan och till äventyrs blivit träffade av en snöboll, komma in genom porten, befann man sig mellan två eldar, ohjälpligt prisgiven åt fienden. I snöbollens tecken mötte jag som nioåring första gången den ett par månader äldre Herman Palmgren från Forsa. Jag dukade under, men vann en vän för livet.

Mitt emot oss bodde Haglund, sedermera kyrkoherde i Funbo, känd och aktad för sin visdom och själavårdande fromhet. Han kallades av oss »Johanna» men ville inte vidkännas namnet. Strax nedanför, i den myndige Agofiskarens gård, bodde Bjuråkraren, sedermera professor Carl Sundberg.

Sjökaptenerna i Hudiksvall voro en gynnad nation; hur det är nu för tiden, vet jag icke.Skeppen och deras befälhavare och även deras manskap väckte hos oss till liv fantasi och längtan efter äventyr. Skutorna, som fyllde den rymliga hamnen med sina tackel och tåg och skrov och segel, omsusades av en poesi, som gjorde varje

beröring högt skattad. Särskilt ägnades vår beundran en ljusgrön bark, som hette Emilie och lär ha varit en utmärkt seglare. Vi lånade brädgårdens lill-Erik, en roddbåt, gåvo oss ut och äntrade ombord. Det var en sport att be om käx. Fingo vi i stället vitt majsbröd, stenhårda så kallade knallar, så var också det högt skattat.

Första gången jag såg en biskop var också i Hudiksvall. Anton Niklas Sundberg installerade kyrkoherden Schwartz. När ärkebiskopen i sin gyllene skrud knäböjde framför altaret, kunde jag från läktaren icke undgå att tänka på en stor, grann skalbagge, utan aning om, att jag själv en gång skulle bära den skruden. Det behövs mod att draga det plagget på.

Nathan Söderblom. NÅGRA HÅGKOMSTER FRÄN GAMLA »HUDIK».

Visst medföra barndomsåren med sin sorglöshet och lek särskilt ljusa och glada hågkomster, men skoltiden — vilken del av vårt liv kan dock jämföras med den, även om föräldrar och målsmän icke varit ansvariga för den onekligen tyngsta bördan, nämligen omsorgen om finanserna!

Om de få stunder av dagen, som återstodo efter »plugget med andra pojkar», tilläto en någorlunda överläsning av de egna läxorna, och man alltså följande dag kunde ge frågvisa lärare nöjaktigt besked, kändes det nästan, som om befrielse från allt ansvar vunnits. Till detta goda kommo sedan kamraterna och kamratlivet. Ja, vilken tid av vårt liv kan jämföras med skoltiden!

Men när jag nu skall framlägga några minnen från mina skolår i »staden mellan fjärdarna», varmed skall jag börja och sluta, eller kanske rättare: vad skall medtagas eller förbigås?

Att teckningen i varje fall blir mycket ofullständig behöver ej sägas. »Staden mellan fjärdarna» syntes mig vara en verklig idyll. Den låg, och ligger naturligtvis än, mellan Stora och Lilla fjärden och inramades av grönklädda höjder, leende kullar och slätter. I stadens omgivningar låg det vackra Djupö, som ägdesav snusfabrikör Frisk, Kristineberg, Åvik och Fredens kulle icke att förglömma.

Stadens byggnadsstil var i allra högsta grad anspråkslös. De gammaldags en à två våningar höga husen voro av trä, och så vitt jag minns kunde Hudiksvall på den tiden endast skryta med två stenhus: kyrkan och cellfängelset.

Kyrkan hade ett dominerande läge med utsikt över fjärdarna, Köpmanberget och övriga omgivningar.

I Stora fjärden och helt nära staden låg Kastellholmen. »Kastellet» var uppfört av plankor och bräder och bestyckat med summa en kanon, som icke i någon nämnvärd grad torde ha påmint om »Tjocka Bertha». Antagligen ingav den dock de hatade och fruktade ryssarna tillbörlig respekt, enär dessa ej förnyat sitt angrepp på staden och dess tempel under ett par hundra år.

Folkmängden var långt ifrån stor. Detta hade det hemtrevliga med sig, att åtminstone de vuxna tycktes känna eller i varje fall känna igen varandra, vilket man kunde sluta sig till av nickningar och menande småleenden vid möte på gator och i gränder.

Vad som hände och skedde blev nog känt även om det inte stod i »bladen». Grannsämjan var tydligen god, deltagandet i glädje och sorg allmänt och uppriktigt, och hjälpverksamheten, då den påkallades, allt erkännande värd. Hos flera av stadens familjer stod den, som skriver dessa rader, i stor tacksamhetsskuld för visad välvilja och vänlighet.

Skolungdomen föreföll att vara stadens skötebarn, vilket särskilt visade sig vid avgångsexamina, då »hela sta'n» synbarligen deltog i de ungas glädje.

Något som också gjorde ett tilltalande intryck var*Fiskarhamnen.*

anblicken av stadens borgare och fiskare, när de skrudade i »stukis» rätt allmänt styrde stegen till kyrkan på sön- och helgdagar. Ja, inte ens den lärda och »finare» världen, finansmän och köpmannafamiljerna, syntes den tiden vara ohågade att övervara gudstjänsterna. Ett och annat original förekom väl också, men varför skulle inte människorna få vara sig själva! Jag vill inte störa deras sista, djupa sömn ens genom att med initialer antyda deras namn. Visst är att jag i tacksammaste minne bevarar den lilla staden och dess invånare.

Läroverkshuset var en ganska stor byggnad av trä i två våningar, belägen vid Storgatan. Skolans styresman under mina första skolår var sedermera ecklesiastikministern Gilljam. Meningarna voro förvisso inte delade därom, att han var en förträfflig rektor och lärare. Väl minns jag den dag, då jag första gången möttes av den skarpa men vänliga blicken bakomrektorns glasögon. Kommen från övre Norrland, nära nog myndig bliven, och ovanligt lång, infann jag mig hos honom utan andra rekommendationer än ett vanligt prästbetyg med vitsord om bland annat »en i allo hedrande vandel».

Med hänsyn till ålder och kroppslängd ansågs jag möjligen snarare böra vara student än inträdessökande i en elementarskola. Efter tagen kännedom om förutsättningarna rådde rektorn mig att söka inträde i »gamla trean, klassrum n:r 12».

Någon svårighet att finna skolhuset och 12 :an erbjöd sig inte, men utanför dörren hejdades mina steg av en oväntad högljuddhet där innanför. Jag bemannade mig dock med mod och steg på, men vad fick jag se!

En bråte tio- tolvåringar låg mitt på golvet. De hade låtit sin livsglädje ta sig uttryck i »kragtag» och skallande skrattsalvor.

Vid mitt inträde uppstod en ljudlös tystnad. Sällskapet stirrade några ögonblick, men då jag antagligen föreföll ofarlig, fortsattes leken.

»Och de här ska bli mina klasskamrater!» tänkte jag i mitt stilla sinne, men efter någon minut infann sig en annan »drasut», lika lång som jag och bara ett år yngre men med förvärvad stadsvana och självsäkerhet.

»Sverige är räddat», tänkte jag och slöt mig till den sistkomne.

Provveckan gav till resultat, att jag »kom upp» i gamla trean och fick till sidokamrat sedermera slottsarkitekten Lindegren den minste och yngste av oss alla.

Men jag märker, att det blir för mycket sagt ommig själv. Meningen var ju dock att skriva om skolans lärare och lärjungar i allmänhet.

Vår förste lärare i kristendom och det ädla romarspråket var den jovialiske och välvillige magister Lundqvist. En välfödd och med tillvaron tydligen fullt belåten Sundsvallspojke satt dock gubbens tålamod på väl starka prov genom att försumma sina läxor.

Följden blev den, att han en vacker dag dömdes att lägga upp sig för stut. Tydligen i fullkomligt ovetande om hur den sortens traktering smakar, efterkom delinkventen beredvilligt tillsägelsen.

Då första rappet föll, begynte han dock skrika och upplyste, att det gjorde ont.

— Ja, det är just meningen det, svarade exekutorn lugnt och fortsatte behandlingen. Detta var första och enda gången i mitt liv jag bevittnat, att rotting kan användas också som bestraffningsmedel.

Som lärare i svenska, tyska, historia och geografi hade vi magister Wiström, vilken skötte undervisningen i dessa ämnen med sådan framgång, att lärostoffet inte bara kom in i huvudet men också stannade kvar. Vad han däremot inte tycktes lyckas med var att väcka intresse för sitt egentliga huvudämne, naturalhistoria.

Även från en lektionstimme för magister Wiström erinrar jag mig en episod, som inte saknade sin poäng. Tvenne av de yngre kamraterna hade haft något fuffens för sig, varför de befalldes fram till katedern. Vid frammarschen påminde pojkarnas nackar om inte alldeles vita kägelklot. De hade nämligen, kanske på förekommen anledning, låtit stubba sitt hår så kort, som detta kunde ske med sax.

Magistern steg ner från sin upphöjda plats, stärkte sig med en försvarlig pris snus och sträckte så fram*Gamla läroverket för gossar.* en hand med utspärrade fingrar över varderas huvud för en ordentlig omskakning. Han fick givetvis intet tag. Försöket förnyades, men denna gång endast med fingerspetsarna. Samma resultat.

Slutligen måste han inskränka sig till att bara använda yttersta spetsen av tumme och pekfinger. Lika fåfängt.

Domen blev:

— Gå och sätt er, tills håret vuxit fram.

Detta torde dock aldrig ha skett, ty någon förnyad inbjudan hördes ej av. Jag vill lova, att det var en syn att se hur tjuvpojken lyste ur ögonvrån på bytingarna vid återmarschen från katedern.

En lärare som, så vitt jag vet, däremot inte gjorde sig skyldig till handgripligheter, var magister Wester,vars huvudämne var historia. Han var en lärare med framstående skicklighet, sträng och respektingivande men också, av allt att döma, en ungdomens verklige vän. I matematik undervisade magister Back, en ovanligt skicklig lärare, ehuru icke försedd med akademiska vitsord. Han avled tyvärr rätt snart, varigenom läroverket led en svår förlust.

År 1872 lämnade rektor Gilljam Hudiksvall för att övertaga rektoratet vid Norra latinläroverket i Stockholm och efterträddes av rektor Sidwall, även han en framstående skolman. Väl ansågs han av många lägga onödig vikt vid småsaker, men meningarna äro ju så olika här i världen.

För egen del har jag honom i tacksammaste hågkomst för hans goda råd och uppmuntran vid särskilt ett tillfälle. Ehuru den så nära rör mig själv, anser jag mig dock böra omnämna episoden.

Första terminen av mitt tredje skolår åtog jag mig att läsa med åtta stycken pojkar, från samtliga de första fem klasserna.

Hälsan var god, viljan likaså, och krafterna sparades ej, varför jag hoppades att gå i land med uppgiften. Efter någon tid började jag emellertid känna trötthet och en viss modlöshet, men förstod inte, att både det ena och det andra måste bero på

*Rektor F. Sidwall.*överansträngning, varför jag begynte tänka på nödvändigheten att sluta skolan.

Förståndigt nog vände jag mig till rektorn och bad om råd. Efter att ha gjort sig underrättad om min ställning och övriga förhållanden, uppmuntrade han mig på alla sätt, talade om lärdomens rot och frukt m. m. samt slutade med att råda mig följa repslagarpojkens exempel, vilken på förfrågan om han inte blev trött av att dra hjulet dagen i ända svarade, att när han blev trött i ena handen, spottade han i den andra och började på nytt.

Rektorns råd och uppmaningar denna timme voro då och många gånger sedan i livet för mig i sanning »goda ord i onda dagar».

Ehuru Hudiksvalls gossläroverk på den tiden måste i fråga om elevantalet räknas till de mindre i riket, kan det dock berömma sig av att bland sina forna lärjungar räkna stats-, regerings- och justitieråd, professorer och skriftställare, en amiral, framstående musici m. fl. samt sist men icke minst svenska kyrkans nuvarande primas, ärkebiskop Nathan Söderblom.

Alla lärare och de flesta av lärjungarna under min skoltid torde nu vara döda. Vile de i frid!

H. W. Henriksson. LUCIADAGEN.

Framför mig ligger en katalog över Hudiksvalls högre allmänna läroverk för höstterminen år 1862, vilken livligt återkallar minnen från min första skoltermin.

Bland gossarna i andra klassen, som motsvarade nuvarande första, återfinner jag mitt eget namn såsom innehavare av den 17:de eller näst nedersta platsen. På den tiden ordnades eleverna inom varje klass varken efter bokstavsordning eller ålder utan efter kunskaper, varav följden blev, att ordningen för varje termin kunde ändras genom ned- eller uppflyttning. Dock togs vanligen den hänsyn till kvarsittarna, att de under första terminen betraktades såsom kunnigare än nykomlingarna och sattes framför dessa.

För att jag och min bror skulle kunna följas åt till skolan fick jag vänta ett år på honom, och likväl hade han vid höstterminens början inte fyllt åtta år utan gick under höstterminen såsom extra elev utan att kunna inskrivas i första klassen.

Någon informator eller annan lärare hade vi aldrig haft utan hade uteslutande vår far att tacka för de kunskaper vi dittills inhämtat.

Livet i staden och skolan var därför något alldelesnytt och främmande för de blyga pojkarna från landet, och alla kamraterna i början okända.

Under första läsåret bodde vi hos en tullvaktmästare Dahlbäck nära det s. k. Katthavet i ett ännu kvarstående hus vid en gata, som numera leder till det nya ståtliga elementarläroverket. Gården var ej stor och vår lekplats var därför ofta den stilla och föga trafikerade gatan.

Ännu minns jag livligt min förtjusning, då jag under en sten i kanten av gatan hittade ett dött men oskadat exemplar av en stor skalbagge, en jordlöpare med guldglänsande fläckar, som jag aldrig förr sett. Det var, om ej det första, så dock ett av de första insektsfynden i Hudiksvall.

Bland händelserna under första skolterminen förtjänar Luciafirandet den 13 december ett särskilt omnämnande, dels på grund av sin egendomlighet, dels därför att det var sista gången detta urgamla bruk ägde rum. Ehuru Luciafirandet ej är vanligt i Hälsingland torde detsamma ha haft mycket gamla anor i Hudiksvalls gosskola, och så här gick det till.

Före Luciadagen utsågos i varje klass några gossar som genom släktskap eller bekantskap med stadens familjer ansågos lämpliga att gå omkring i staden och låna ljusstakar, ju flera och större dess bättre. Grenstakar voro särskilt eftersökta, och den klass, som lyckats låna många sådana, var överlycklig och såg ner på dem, som haft mindre framgång, ty en livlig tävlan förekom nämligen klasserna emellan om den bästa samlingen av stakar.

Inredningen i klasserna bestod av långa bänkar med sluttande klaffar och en smalare avsats upptill med plats för bläckhorn m. m. Genom att vända bänkarnatvå och två mot varandra — i de mindre rummen funnos ofta ej mer än två långbänkar — erhölls en långsträckt plan yta. På denna ordnades ljusstakarna i en enkel eller dubbel rad, helst så att de högsta grenstakarna ställdes i radens mitt och de andra efter höjd på vardera sidan. Sedan återstod endast att sätta i ljusen. Hur dessa anskaffades, minns jag ej säkert men troligen genom sammanskott av lärjungarna eller måhända också genom något bidrag från skolan.

På kvällen före Luciadagen ordnades allt detta, och det var ej ovanligt att en eller annan stannade kvar i sin klass över natten för att tillse att inga obehöriga där gjorde intrång eller »lånade» någon vacker stake.

På Luciamorgonen voro lektionerna — vilka annars började klockan 7 — inställda, och alla klassrummen öppna för allmänheten. Föräldrar, yngre syskon och bekanta till skolans lärjungar kommo då i stora skaror för att bese ekläreringen, och dagen blev en fest ej blott för skolan utan även för hela samhället.

Skolans åldrige rektor, Fredrik Wennberg, avgick från rektoratet 1863 och hans efterträdare, den sedermera så utmärkte och välbekante skolmannen Gustaf Fredrik Gilljam, avskaffade det gamla Luciafirandet vid Hudiksvalls elementarläroverk.

Christoffer Aurivillius. »REBELLI BÖRJAR KLOCKAN ÅTTA!»

Nu skall jag berätta om upproret i Hudiksvall den 3 mars 1868, eller »inbördes» som det kallades. Jag var bara 18 år då och bodde på järnvägsstationen, ty min far var trafikchef för banan, som gick mellan Hudiksvall och Forsa.

Det gamla stationshuset låg nära kanalen och kajen, men sta'n var så liten på den tiden, att järnvägsstationen låg utanför densamma.

På kvällen den 2 mars gick jag på perrongen och språkade med en gammal stationsvakt. Plötsligt fingo vi höra tjut och skrän inifrån stån.

— Vad i Herrans namn är det för liv på stån? ropade jag.

— Mamsell förstår väl, att dom ä supen, de ä ju markna', svarade gubben.

Men det var inte ett vanligt marknadsnöje, det var »inbördes».

Jag måste börja från början och berätta om orsakerna till upproret. »Fiskerskapet» i Hudiksvall var på den tiden riktiga herrar och ville gärna ha ett ord med i laget i fråga om stadens affärer. De voro arga på de riktiga

»herrarna», som inte ville gå in på deras önskningar, och därför hade det börjat jäsa i deras sinnen.*Järnvägsstationen och hamnen omkring 1868.*

Och just detta år var det järnvägsförhållanden sora orsakade missnöjet. Det kan vara nyttigt för sena tiders hudikar, som kunna sitta i samma järnvägsvagn från Hudik till Berlin, att tänka på dåtidens kommunikationer. För att komma till stambanan i Ljusdal måste man först fara med tåg till Forsa, så med båt över Kyrksjön, genom slussarna vid Näsviken och sedan över Södra Dellen till Delsbo, varifrån man for med skjuts till Ljusdal. Över enformighet kunde man alltså inte klaga. På vintern, då sjöarna voro tillfrusna, åkte man en sydligare väg till stambanan, och då vilade trafiken på Forsabanan förstås, ty inte kunde den leva bara på Forsaborna.

Det där sättet att färdas hade varit bra och behändigt i många år, men nu hade vi börjat bli moderna också i Hudik. Och därför hade några herrar — farbröderna Brun, Frisk och Pihlgren samt min far — väckt förslag på rådstugan att ta upp ett lån för att bygga järnvägen färdig från Forsa till Ljusdal, men detta ville inte »fiskerskapet» gå med på.

När sammanträdet i rådstugan hölls, samlades alltså en hop fiskare och annat folk på torget, väsnades och kastade sten genom rådstu'fönstret. De gamla fiskare som voro med på stämman tyckte det var kusligt och tordes inte låta de »fyra herrarna» gå ensamma hem. Varje herre eskorterades därför av två stadiga fiskargubbar och följdes till sitt hem, till stor häpnad för familjen.

Men det var inte bara tanken på stora lån och höjda skatter som hade retat fiskarna.

Under tidernas lopp hade det blivit praxis, att fiskarna om vintern, då fisket vilade, skulle ha företrädesrätt till allt arbete för stadens räkning. Nu var det så, att järnvägskajen skulle byggas ut. Min far tyckte, att järnvägens folk voro närmast till att utföra detta arbete, eftersom trafiken var inställd på vintern, men då rann sinnet på fiskerskåpet.

Samma kväll som stenkastningen mot rådhuset ägde rum, gingo några av bråkmakarna ner till kajen, där pålningen pågick, och där sargade de repen, som höllo hammaren, vilken skulle slå ner pålarna. De skuro inte alldeles igenom dem, ty meningen var, att de skulle brista under arbetet och därigenom ställa till en olycka, men attentatet gick om intet tack vare en förmans vaksamhet.

Nu tror ni väl, att detta var »inbördes». Nej, nu först började det. Fiskarna, som blivit allt mer uppretade, samlade en massa ungdom från staden och landsbygden. Kvällen därpå, den 3 mars, spikades på en husknut upp ett plakat, som hänsynsfullt upplyste om att »Rebelli börjar klockan åtta».

Precis vid aftonklämtningen från rådhustornet på slaget åtta, satte sig mycket riktigt hela skaran irörelse från torget utåt Storgatan. Medan de marscherade fram under skrän och skrik slogo de med sina störar ut fönstren på båda sidor om gatan. Det var, som om de mejat ner dem med liar.

Men när de kommo till byggmästar Fougts och handlanden Jennisches hus ropade någon:

— Inga fönster slås ut här! och hela hopen lydde. Se, dessa bägge stodo väl i vantarna hos fiskerskapet, och det var tur för deras rutor, det!

Emellertid hade hopen kommit till Borgmästarbacken, men där kom borgmästare Schmidt ut på sin trappa och började hålla ett förmaningstal till bråkmakarna. Då dessa inte visade något tecken till bot och bättring, tog han i med hårdhandskarna och läste upp upprorslagen. Detta imponerade lika litet på rebellerna, vilka gladeligen fortsatte att skräna och slå ut fönster. Slutligen drogs borgmästaren in av sin förskrämda familj, och porten låstes.

»Inbördes» fortsatte nu hela Storgatan framåt och vek sedan av in på Västra Tullgatan, fortfarande nitiskt fortsättande sin fönsterkrossning. Deras mål var sista huset på gatan, Åströmska gården, mitt emot Bondslottet.

De måtte ha haft ett horn i sidan till handlanden Åström, ty nu började ett ännu vildare leverne. De inte bara krossade fönstren utan bröto sönder själva fönsterbågarna och revo gardinerna i trasor, allt medan de skränade, att de ville in på gården och ha tag i Åström. Han skulle ta fram krut åt dem, sa de. Men den gubben gick inte, ty

Åström hade gömt sig i en skrubb.

Då hittade upprorsmännen på någonting nytt. De vände åter samma väg de kommit skrikande:— Till station! Vi ska tända på rucklet och bränna opp allihopa!

»Allihopa», det var vi, det, ty det var min far de ville åt för pålningens skull. Men nu hade Hudiksvalls skarpskyttar ryckt fram och motade de upproriska vid västra tullgrindarna. De fyrade av en salva i luften för att skrämma bråkmakarna, men när skränet och våldsamheterna fortsatte, sköto de av ännu en salva, denna gång mot rebellernas ben. De sköto bara med hagel, så att skotten hade en mer obehaglig än livsfarlig verkan.

Det är ju klart, att hagelskotten inte kunde verka avkylande på sinnena. I fullt raseri drog skaran vidare, men nu inträffade en bedrövlig händelse. Ni kan förstå, att människorna inne i husen förskräckta gömde sig, när hopen kom. Men en tapper bagare hade laddat sin bössa och ställt sig framför sin butik. När nu upprorsmakarna kommo förbi, rusade deras ledare, en tjuguårig pojke, under okvädinsord fram mot bagaren, som blev rädd och sköt. Pojken föll, dödligt sårad. Vid åsynen härav nyktrade hopen till och hejdade sig. Efter några minuter hade skaran skingrat sig, och därmed var »inbördes» slut.

Omkring tjugu man hade skyndat till stationen för att hålla vakt kring denna, men det blev ingen eldsvåda av, ty rebellerna hade gått hem och lagt sig. Jag tyckte emellertid för min del, att det var oerhört intressant att bli »bevakad».

Dagen därpå var allt lugnt, men det jäste fortfarande under ytan, och därför inrättades vakttjänst vid vartenda kvarter dygnet om.

Vi fingo åter tjugu man hos oss på stationen, och många av våra beskyddare hade nog haft sin trasamed i byken. Men de tappra rebellerna voro nu ganska molokna. Ingen av dem hade varit med i »inbördes», var det skäl, det! Och de beskärmade sig högljutt över hur laglösa folk kunde vara.

Men stadsborna hade annat att göra än att gå och vaka över varandra, och om en tid begärde staden militärbevakning. Då kommo 50 man av Forsa kompani under befäl av kapten von Wolcker och löjtnant Axel Härdelin. De hade sitt högkvarter på Måléns gästgivargård vid torget. Vi fingo också en hel hop soldater på stationen, och vi bodde som i en belägrad fästning. Soldaterna lågo i väntsalen, och ingen kom förbi utan att känna lösen, som byttes var dag.

Farbror von Wolcker och jag brukade rådgöra om vad vi skulle hitta på för lösen. Vaktposterna gjorde honnör, när vi kommo och gingo. Ni kan förstå, att det var märkvärdigt och roligt på alla sätt, ett intressant äventyr för mig, som bara var aderton år.

Jag minns en gång, då jag var på bjudning hos en väninna, som bodde i Bondslottet. När jag skulle gå hem på natten och stod och gruvade mig för den långa, mörka vägen stod plötsligt en soldat i stram givakt i tamburen. Han hade fått order av kapten von Wolcker att eskortera mig hem. Jag var mycket stolt, och de andra flickorna mycket avundsjuka, men jag lovade nådigt, att jag och min soldat skulle eskortera dem hem i tur och ordning. Och så traskade vi genom de mörka gatorna på respektfullt avstånd följda av den beväpnade beskyddaren. Det var otroligt intressant och roligt.

Men det blev mindre roligt för rebellerna. En hel massa voro häktade, och de flesta »bondnekade». Men för dem som hade hagel i benen lönade detta sig inte.Straffen blevo ganska stränga, jag tycker mig minnas att somliga fingo flera års straffarbete. De enda som förtjänade på upproret voro nog glasmästarna.

Så var det med »inbördes». Saken var nog allvarligare än jag då för tiden förstod. För mig var det emellertid ett spännande äventyr och ett intressant avbrott i vardagens enahanda. Det är nu 60 år sedan dess, och det finns antagligen inte många kvar vare sig av de medspelande eller åskådarna.

Efter fru Nanny Hägerströms, född Regnänder, berättelse upptecknat av Maria Himmelstrand. NÅGRA MINNEN FRÄN MIN TREÅRIGA VISTELSE I HUDIKSVALL.

Det var hösten 1873, som jag gjorde mitt inträde där. Mina föräldrar bodde då på Österby bruk i Uppland men skulle flytta till Iggesund längre fram på hösten.

Min mor reste upp med min syster, som var tre år äldre än jag, och mig på ångbåt från Stockholm. Det var den gamla ångaren »Hudiksvall», gemenligen kallad »Hudik», som förde oss till de okända öden vi gingo till mötes. Vi skulle inackorderas hos en familj Lindström, vars hus stod mitt på det nuvarande stora torget invid det lilla rådhuset med sitt lökliknande torn — alltsammans är nu borta, härjat av lågorna.

Familjen var inte ännu återkommen från en resa, men vi mottogos av en tjänarinna. Första natten i den främmande staden, i ett främmande hus var litet kuslig; man är ju inte så värst modig vid tio års ålder.

Så kom inträdesprövningen till andra klassen, förrättad av klassföreståndaren, magister Wiström, känd som botaniker och stark snusare.

Prövningen avlöpte emellertid rätt bra, sedan enviss tvekan, hur man på papperet skulle efter hans diktamen uttrycka ordet »og», lyckligt blivit undanröjd.

Sedan började det! Klockan sju skulle man vara i skolan, och man fick ge sig ut på vintern mitt i »mörka natten» och ofta vada genom höga drivor, ty så dags voro gatorna inte plogade.

Vi blevo mycket väl omhuldade av familjen Lindström. Varannan lördagseftermiddag fingo vi resa hem till Iggesund för att återvända på söndagskvällen; det var en dryg mil att åka. Till lördagsmiddagen bjöds emellertid alltid på en härlig barnrätt, biffstek med lök, som följdes av en föga omtyckt ölsupa, men vi lärde oss snart att ställa så till, att hästen stod för dörren då biffsteken var äten, och sedan kunde ingen makt i världen ha hindrat oss att överge ölsupan.

Så steg man i graderna fram till klass fyra, då man redan tyckte sig ha klättrat en bit på stegen. Wiström följdes av andra lärare. Magister Östman i matematik gav »hårda knuffar» men var en rättvis man. »Fader Bergs» ståtliga pappa med sitt stora vita skägg hör också till dem, som inte bliva glömda.

I skolan fick man sina goda vänner, men de behöva ju ingen presentation, ty de komma väl själva att ge sig tillkänna.

En av dem må dock nämnas till följd av ett egendomligt möte med honom i dessa dagar vid Tekniska Högskolans 100-års jubileum.

Jag hade i Konserthuset framfört riksdagens hälsning till Högskolan och det långa adressöverlämnandet började. Bland de sista i raden var representanten för Ithaca University, U. S. A., professor Schmidt, vilken efteråt kom fram till mig och frågade, om jag intekände igen honom. Nej, det gjorde jag ej, och ett letande i minnet misslyckades totalt.

Jo, han hette Nathan Andersson, son till en buntmakare i Hudiksvall, klasskamrat till mig och »läskarl», vilken jag nu återsåg efter 54 år. Världen är inte numera så stor! Den gode Nathan hade i sin tur blivit körsnär som fadern, men hågen för studier blev övermäktig, och nu är han professor i Ithaca.

Sjöstaden Hudiksvall var en upplevelse för en son av Upplands slätter. Fartyg kommo och gingo; det var någonting mystiskt och lockande över dessa ångare och seglare från avlägsna länder. Vad fick man inte uppleva, när man tillhörde deras besättning!

Mina tankar väcktes på sjömannabanan. Efter tre år i Hudiksvalls skola var beslutet fattat, och hösten 1876 var jag välbeställd elev i Kungl. Sjökrigsskolan. Jag kom således aldrig att tillbringa mer än tre år i Hudiksvalls gosskola, men många minnen äro förknippade med den tiden.

Arvid Lindman. MINNEN FRÄN HUDIKSVALLS LÄROVERK ÅREN 1868—1875.

Undertecknad gjorde sitt inträde i Hudiksvalls högre elementarläroverk hösten 1868 i 4:e klassen. Denna indrogs med sagda läsår, och den därpå följande klassen benämndes även den 4 :e.

Det första minne av högtidligare art som 1868 års skolpojkar bevara, var firandet av 150 :e årsdagen av Karl XII:s död. Stora förväntningar voro också fästade härvid. I brev till hemmet talades det om, att »då skall det bli roligt, för vi skola illuminera skolan». Festen utgjordes för övrigt av tal av fil. doktor M. Wester samt fosterländska sånger sjungna av skolans sångare.

Från de första årens skolgång minns jag företrädesvis »magister» F. Östman och hans originella sätt att trumfa i pojkarna vad som inte gärna ville gå i dem. Till exempel hans puffar med två finger i axeln, en behandling som visserligen inte kunde kallas aga, men som kändes ganska bra ändå.

Jag glömmer aldrig, när jag en gång producerat en ovanligt stor groda i en skrivning och blev framkallad till sedvanlig behandling. Men det dummaste av allt var, att jag tyckte mig ha rätt och skulle börja försvara mig med »men jag tänkte, att —»— Du skall låta bli att tänka! kom den ögonblickliga repliken, och en plattare skolpojke har väl sällan varit skådad.

I grund och botten tyckte vi dock mycket bra om den barske men rättvise läraren, och det var med verklig rörelse jag återsåg honom femtio år senare, då han genast kände igen mig och öppnade stora famnen.

En annan högt värderad lärare, åtminstone av dem som hade sinne för att läsa i naturens stora bok var adjunkten J. A. Wiström, lärare i naturlära. Förutom att han grundligt kände till Hälsinglands flora och fauna ägde han en synnerligt stor förmåga att dela med sig av sitt vetande och intressera pojkarna för allt vad naturen har att lära. De många skolexkursioner med ångbåt eller järnväg, som företogos under hans ledning blevo lika många glada minnen för de ungdomliga deltagarna.

Som vanligt i den tidens mindre samhällen rådde i staden Hudiksvall animositet emellan skolpojkarna och andra ynglingar, i detta fall fiskarpojkarna som bodde i östra stadsdelen, den s. k. fiskarsta'n.

Mitt första logi låg just på gränsen till denna stadsdel, och det var inte ovanligt att stenarna röko kring en, då man var på hemväg. Men det fanns ett sätt att undkomma farorna, nämligen att krypa tvärsigenom

*Magister F. Östman.*kvarteret i de s. k. smågen, som voro så pass breda, att en pojke där kunde ta sig fram, och denna väg anlitades ofta. Vi beklagade djupt fyra pojkar, som bodde i själva fiskarsta'n och som många gånger hade det hett om öronen.

Ett beståndande minne från de första skolåren var det s. k. »upproret». Det var marknad i staden och mycket folk hade samlats där. Av någon anledning rotade sig en mängd yngre element tillhopa och tågade fram utefter Storgatan. De slogo sönder fönster och ställde till allt möjligt ofog, till dess en handlande, som fattat posto på sin trappa, till självförsvar avlossade ett skott mot anföraren för bråkstakarna, att denne stöp död på fläcken, varefter hela skaran skingrades.

Jag minns inte vad straff dråparen fick, men jag kommer väl ihåg vår häpnad, när vi morgonen därpå funno gatlyktorna ännu brinnande och skådade förödelsens styggelse.

Med vårterminen 1872 avgick läroverkets högt aktade och vördade rektor, Gustaf Fredrik Gilljam, för att övertaga liknande befattning vid Stockholms Norra latinläroverk och sedermera inträda i konungens råd såsom ecklesiastikminister, en utmärkelse som den tiden innebar något vida förnämligare än vad senare blivit fallet.

Vid avskedet överlämnades till honom för att betyga lärares och elevers tillgivenhet och kärlek ett album innehållande, förutom vyer av skolan, gruppbilder av lärare och lärjungar, de senare tagna klassvis. Och vi hoppades att på detta sätt ha skänkt honom ett kärt minne från den tid han med stor berömmelse lett Hudiksvalls läroverk.Såsom inspektor för detta hade under längre tid tjänstgjort kyrkoherden i Hudiksvalls och Idenors församlingar J. R. Norelius.

Följande lärare voro år 1872 anställda vid läroverket:

Johan Ludvig Viktor Himmelstrand, lektor.

Clas Herman Gottfrid Lundqvist, lektor.

Gustaf Theodor Schedin, lektor.

Carl Erik Immanuel Selander, lektor.

Fredrik Wennberg, rektor emeritus, adjunkt.

Jakob Hallgren, adjunkt.

Carl Vilhelm Berg, adjunkt.

Johan Alfred Wiström, adjunkt.

Marcus Olof August Wester, adjunkt.

Axel Back, adjunkt.

Johan Petrus Leopold Roos, vik. adjunkt.

Bror Olof Näsberg, musiklärare.

Vakant, gymnastiklärare.

Adolf Säfström, ritlärare.

Lärjungarnas antal 1872 var 130 stycken.

Till rektor efter Gilljam förordnades lektorn vid Norrköpings högre elementarläroverk, Fredrik Vilhelm Georg Sidwall.

Till ledare av särskilt anbefallda militärövningar för kl. 6 och 7 hade för 1872 års hösttermin förordnats

*Adjunkt J. A. Wiström.*kaptenen vid K. Hälsinge regemente, Th. A. Biörck, vilken, om jag minns rätt, deltagit som frivillig i dansktyska kriget.

Efter att ha genomgått 5 :e klassen väntade oss vid inträdet på gymnasiet ett större evenemang, nämligen intagandet i gymnasistföreningen »Rimtussarna», något som alltid hägrat för de yngres syn.

Enligt för denna förening gällande »lag», tryckt 1872 på Sam Hellströms boktryckeri, hade densamma till uppgift »att i första rummet åstadkomma en sann förbrödring och att sedan i allmänhet förädlande på sina medlemmar inverka. Därför borde inom föreningen städse allvar, enighet och uppriktighet vara rådande.»

Vid sammankomsterna, som i regel höllos om lördagarna på en förhyrd lokal, det s. k. »Rummet», beläget i stadens västra gräns mot Håsta Udde, skulle tiden mellan kl. 6—7 ägnas åt en åtta dagar förut framställd sats, därvid den medlem som uppgivit ämnet skulle bemötas av två på förhand utsedda motståndare. Tiden därefter skulle upptagas av vittra föredrag, sång, musik eller annat förädlande nöje.

Det fanns i »lagen» inte något förbud mot punschdrickning, och sådan förekom nog allt emellanåt, ehuru den ytterst sällan ledde till någon överdrift. Att förekomma sådan torde ha företrädesvis avsetts med § 36, som stadgar:

»Var och en som på allmän sammankomst i vredesmod våldsamt behandlar kamrat vare straffad med 50 öres böter förutom allmänt ogillande.»

Det beslöts att föreningen skulle utgiva tvenne tidningar.Den ena skulle huvudsakligen vara avsedd för vittra uppsatser, den andra för utredandet av samhällsfrågor samt för andra avhandlingar. Sålunda ett ganska omfattande program!

Det blev emellertid bara en tidning »Nicke», som väl räckte till för de vittra anlag, som onekligen funnos hos en och annan av medlemmarna. Jag nämner endast namnet Alfred Jensen.

Lagens § 17 stadgade: »Var och en, som i föreningen inträder, vare skyldig avlägga tysthetslöfte.» Häri låg nog till stor del den nimbus som vilade över föreningen.

Stadganden funnos även om inrättande av en låne-, stipendie- och föreningskassa, varav medlemmarna kunde erhålla lån till begränsade belopp. Det var dock inte vidare frestande att anlita denna kassa, ty räntan var i lagen fastslagen till — ett hundra procent! Hur stor denna kassa var, har jag inte antecknat.

Slutligen idkades bokutlåningsrörelse från föreningens boksamling, för vilken svarade en särskild »bokförvaltare».

Överhuvud taget var Rimtussarnas lag mycket detaljerad och fullständig — så fullständig, att den knappast kunde efterföljas.

En av föreningens tjänstemän var »skådespelens föreståndare», och såsom sedan skall visa sig fick denne inte ligga på latbänken.

Den dag på året som efter gammal sedvänja skulle särskilt firas, var fettisdagen. År 1872 skedde detta medelst en karneval, om vilken Hudiksvallsposten förtäljer följande:

»I spetsen för det brokiga tåget red en grann turkpå en vit häst och därefter följde i brokigt virrvarr Pio Nono (den dåvarande påven), som lyckats förskaffa sig exkejsar Napoleon III såsom kusk; en högförnäm excellens med ännu förnämare gemål; en ypperlig bondgubbe med käring i den anspråkslösaste bondskrinda; vidare ett par studenter, den ena representerande förr — en äkta förläst bokmal — den andre, en nutidstyp — en sprättig kavaljer med tydliga anlag snarare för balsalen än studiekammaren; därefter följde ett par poliser, i full fart utövande sina civila yrken såsom skräddare och skomakare — en teckning av det lokala vardagslivet; så kom vintern i vargskinnspäls vid sidan av sommaren, en svalt klädd dam, vars parasoll var i ständig rörelse för att fläkta svalka, och så följde till sist ett kafferep med ty åtföljande kaffekanna — tre skvallersystrar, som till och med ute på gatan fortsatte sitt skvaller om och skarpa kritiserande av de förbigående.

Det hela var särdeles lyckat och flera av karaktärsrollerna utfördes med naturtrogen sanning.»

Det bör tilläggas, att kafferepet innebar en udd, riktad mot vissa tanter i sta'n, som vi tyckte hade alldeles för mycket att bestyra med vad gymnasisterna togo sig för. Piken lär för övrigt ha uppfattats.

Efter karnevalen följde en glad avslutning på »Rummet» till det moderata priset av en riksdaler per man.

Längre än till hösten fick skådespelens föreståndare inte vila sig, ty då beslöts anordna ett sällskapsspektakel i Hudiksvalls teaterlokal, då ännu en veritabel »lada».

Där uppfördes nu tvenne välbekanta pjäser,nämligen »Bror Jonathan eller oxhandlarn från Småland» och »De båda direktörerna». Uppträdande voro H. W. Henriksson, Gunnar Schwartz, Theodor Helleberg (dam), Axel Tengvall (dam), Ferdinand de Ron, Helmer Stillmark (dam), Arthur Wessblad (dam), C. Hallquisth, Victor Hallgren, Axel Berggren, Olof Ahnlund, D. J. Nordström och Gustaf Härdelin.

Något tidningsreferat finns inte bevarat, men antagligen lade den talrikt närvarande publiken band på sina kritiska instinkter och anammade villigt vad som framfördes med god vilja och gott humör.

Och så kom fettisdagen 1873, då vi bestämt oss för att iscensätta ett bondbröllop med ursprungsbeteckning från Delsbo, därifrån vi lyckats få låna ett flertal originaldräkter.

I spetsen för bröllopsskaran redo två ryttare och tre spelmän filande en gammal bröllopsmarsch. Därefter kom brudparet, Gottfrid Fineman som brudgum och H. W. Henriksson som brud, den senare en lång, mörk pojke, vars skönhet i den mån den var befintlig, i varje fall icke var av kvinnlig art, men som gjorde sig förträfflig i guld(pappers)krona med glaspärlor, vit slöja och blomsterbukett, med ett ord var så elegant som förhållandena tilläto. »Bruden» blev sedermera kyrkoherde i Norrbottens län och kan sålunda med fog sägas ha ådagalagt god anpassningsförmåga här i livet.

Och så kom ett längre brudfölje, två söta och eleganta tärnor, (Axel Tengvall var den ena) påfallande blygsamma inför de artigheter som ägnades dem, prästen med fru, länsman, väl uppstoppad i originaluniform med sabel vid sidan, brudparets föräldrar,

skolläraren med långpipa i munnen och stora glasögon samt slutligen några slädar med enklare gäster, gummorna gemenligen med snugga i munnen, vilket väckte allmän munterhet.

Det tycktes för övrigt hela upptåget göra, att döma av åskådarnas bifallsyttringar, och de agerande avslutade som vanligt det hela med en munter sexa på Rummet.

När så tiden nalkades att bestämma hur fettisdagen 1874 skulle firas, tyckte vi, att vi fått nog av karnevaler, och att det var dags att hitta på någon annan förlustelse. Jordmånen var alltså väl förberedd, då ett till synes väl djärvt förslag dök upp, nämligen att vi skulle ställa till en bal.

Förslaget antogs med acklamation, och det var först senare vi kommo att tänka på, att frågan var något för tidigt väckt, eftersom det bara var helt få av oss som kunde dansa.

Vad var alltså att göra? Jo, det fanns en sak, och det var att lära sig dansa. Alltså anhöllo vi hos vår gymnastiklärare, löjtnant Axel Härdelin, att han skulle ge oss några lektioner. Detta lovade han beredvilligt, och nu följde ett antal danslektioner i gymnastiksalen till musik av orgel, som huvudsakligast trakterades av undertecknad, skolans orgelnist. Det stod inte länge på förrän vi förklarades kompetenta att uppträda såsom balkavaljerer, till och med orgelspelaren, som mest fått se på, men som tycktes av naturen vara lämpad till dansmästare.

Och så utfärdades inbjudningar till lärarna med fruar samt stadens danslystna unga damer, och balen gick av stapeln den 17 februari 1874 efter följande*Program:*

Fettisdagsvals av (Ole) Bulle RimtussefranQaise

Skolpolka » Mäster Erik

Stadshusvals » Nullistimo

Pluggfrangaise » Håkan Sjögren

Höftsjukan, vals (åskådas) » Somliga

Överansträngningspolka » Ingen

Skolsjukan, fran^aise » ?

Supévals » Hungriga

Motionsvals » Alla

Nasalfrangaise » Onkel Olde

Tjo-Snopolka » Phumling

Upp- och nedvända världen, vals » Dowemas

Rottingfra^aise » Perfektum

Gästgivargårdspolka » Imperfektum

Vitmössan är vårt hopp, vals » Kandidaterna etc. etc. in inf.

Musiken exekverades av oss själva efter råd och lägenhet, och jag tror mig tryggt kunna påstå, att gästerna voro lika belåtna som värdarna med den 1 :a fettisdagsbalen i Hudiksvall.

Härom vittnade för övrigt åtskilliga poetiska utgjutelser i de följande numren av »Nicke».

Under årens lopp hade föreningens gamla piano genom flitig användning blivit alltmer slitet, och det var ett djupt känt önskemål att få ett bättre instrument. För att skaffa medel härtill anordnade föreningen den 16 december 1874 på gymnastiksalen en »vocal- och instrumental concert» efter följande*Program:*

1. Paradmarsch för mässingsinstrumentet — H. Behrens

2. Dalkarlasång — O. Lindblad

3. Serenad — J. C. F. Haeffner

4. »Liten fågel» — O. Lindblad

5. Duo för violoncell och piano — O. Strausky

6. Napoleons död, för mässings-instrumenter —- Kirio

7. Frihet och fosterland — O. Lindblad

8. Lilla Stina — C. P. Wohlin

9. Stridsbön — O. Lindblad 10. Norden — O. Lindblad

Priserna voro för äldre en krona, för skolungdom 75 öre. Konserten gav det goda resultatet att en äldre men i ganska gott skick varande taffel kunde inköpas för 250 kronor.

Såsom synes av programmet hade föreningen förut kunnat skaffa sig instrumenter till en mässingskvartett, vilken nu för första gången lät höra sig offentligt.

Experimentet med fettisdagsbal hade utfallit så bra, att vi dristade inbjuda till en dylik även år 1875.

I december samma år anordnade Rimtussarna en ny konsert i samma stil som år 1874. Där förekom någonting så fint som en violinkvartett (av Gebauer), och man hade således avancerat ett långt steg framåt på musikens bana.

Dessa voro de så att säga officiella nöjena under den period dessa anteckningar omfatta. Men naturligtvis bjöds det på andra mer privata förströelser, utom de nämnda familjebjudningarna, nämligen — i trots avskollagens stränga förbud — ett och annat priffeparti på våra vindskamrar, icke alltid utan rökning, samt promenader" med skolflickorna under flitigt idkande av vad som nu skulle kallas flirt.

Och sedan hade vi vår väl sammansjungna gymnasistkvartett, som träget uppvaktade stadens unga damer med serenader. Sådana levererades även på begäran av andra kamrater mot ett arvode pr serenad av en butelj punsch. Tyvärr måste jag bekänna, att vi kunde hinna med ända till 3 serenader på natten. Reflexionerna göra sig själva.

Apropå kvartettsången vill jag ej underlåta att erinra om vår utmärkte och aldrig svikande 1 :te tenor, Vilhelm Bladin. Han kom ej långt på livets bana; han drunknade under badning kort tid efter det han avlagt studentexamen.

Så kom äntligen den 18 maj 1875, den både efterlängtade och fruktade dag, då jag och min ende kamrat, Olof Ahnlund, hade att inställa oss inför Pontius Pilatus, d. v. s. censoren, testes och kollegium för att ådagalägga måttet av vår mogenhet. Vi voro i 4:e klassen 12 kamrater, men av dessa återstodo nu endast vi båda.

Vi stodo provet och hälsades av kamrater och vänner på sedvanligt sätt med vita mössan, bussningar

*Fru Margreta Berg.*och blommor. Och så ordnade vi oss för studenttåget genom staden, då rektor Sidwall kom och göt en droppe malört i glädjebägaren.

Det hade nämligen i ett av husen vid Storgatan — studenttågens Via triumfalis — just anlänt en liten världsmedborgarinna, och föräldrarna hade hemställt, att vi för den gången skulle ta en annan väg än den vanliga, och i stället tåga genom ett par bakgator. Detta var så mycket förargligare, som det A'ar tradition att studenterna skulle ägna en särskild hyllning åt stadens mycket avhållna lärarinna i pianospelning, fru Margreta Berg, och hon råkade bo i samma hus som den lilla nyfödda.

Det hände nog, att man i sitt ungdomliga studentövermod läste några mindre vackra ord om ungar som komma på olämpliga tider, med mera sådant, men det var intet annat att göra än lyda och gå bakgatorna, och det gick ju också för sig.

Kanhända hade jag känt mig något mildare stämd, om jag anat att den lilla nyfödda var kusin till henne, som tolv år senare blev min maka. I varje fall — nu har jag förlåtit henne!

Sedan kom den sedvanliga studentsexan med tal, munterhet och brorsskålar i massor, och så var man då äntligen färdig med skolan!

Men, broder Olof Ahnlund, tror du ej, att vi hade fullt ut lika roligt då vi på dagen femtio år senare i den härliga vårsolens glans träffades på Flustret och där fingo rekapitulera vårt livs minnen?

Vem vet, kanske det ej var sista gången vi råkades en 18 maj!

Th. Helleberg. FASTER BÖÖS OCH HENNES INACKORDERINGAR.

Högt uppe på krönet över Hudiksvallsfjärden, ute på den s. k. Hästasveden, ligger det gamla trevliga bostället Håsta Udde — en idyll, skuggad åt landsidan av gamla lönnar och popplar, medan mot söder syrénhäckar omgärda trädgården med sin täta grönska.

Aldrig har den gamla bruksgården låtit störa sig i sitt lugn av sena tiders bullrande liv därutanför, av järnvägstågen, som passera i ändlös rad eller av ång-vinscharnas rassel vid lastbryggorna. Nej, här uppifrån blickar man längre ut — ut över Storfjärden, där seglen svälla och de väldiga lastångarna komma och gå.

Ett helt sekel har snart rullat fram sedan bruksskepparen Carl Petter Böös och hans Anna Maria en vårklar dag flyttade in i lilla flygelbyggningen på Håsta Udde.

Strömbackaverken hade anlagt denna utpost vid havet i och för malmtransport och utskeppning av tackjärnet från bruken däruppe vid Dellarna. Överuppsikten över denna del av bruksrörelsen med en hel flottilj av skutor och deras besättningar sköttes på denna tid av brukspatronen Pehr Undén på Håsta herrgård.

*Carl Petter Böös var nyutnämnd skeppare på galeasen Hoppet. Hela världen låg öppen i solskenet, som glittrade på de små böljorna därute på fjärden, där Hoppet låg för ankar, utanför lyftkranen.

Nu hade Carl Petter Böös hemfört sin Anna Maja som brud. Det enkla hem, som de inrett åt sig i den lilla flygeln, hade inte kostat många slantar, men hemtrevligt och gott var där från första stund, och ingen kunde hälsa på hos Böösens utan att sedan känna en hemlig längtan tillbaka till dessa goda och enkla människor.

Anna Maria Böös var äldsta dottern till inspektören på Hedvigsfors bruk, Lars Larsson Berg, stamfar för den norrhälsingska släkten med detta namn. Hon var född 1788 och växte upp på Hedvigs fors i en syskonskara, varav de flesta blevo vad man kallar bruksmänniskor.

Om Anna Maria har den muntliga släktsägnen haft mycket vackert och älskligt att berätta, många drag av kraft och själsadel och mycket som har humorns friska färg. — Ofta när jag hört talas om »faster Böös», så var berättaren något av syskonbarnen, någon av de forna inackorderingarna, och därför äro hågkomsterna särskilt förknippade med dessa.

Ty det hade inte gått många år i det Bööska hemmet förrän detta, utom av de egna barnen, började fyllas till brädden av skolungdom från släktfamiljerna ute på de närgränsande bruken.

Från Norrbo-ån kom inspektör Jon Nikias' barnskara, Lars och Nils och fyra pigga flickebarn. Prostens i Norrbo skickade sina söner, Carl och Svante, att förkovras vid gymnasiet i Hudiksvall, och från Ströms bruk och Gnarps masugn kommo Bergar och*Håsta Udde.*

Sillénar, mer än halva dussinet. Alla, alla styrde kosan till samma mål, flygelbyggnaden på Hasta Udde och faster Böös' moderliga famn.

Men, frågar man, hur kunde all denna ungdom rymmas i ett så litet hem? Ja, delvis voro cle väl inte alla samtidigt i skolåldern, och för övrigt löstes svårigheterna därigenom att Anna Majas syster Brita, gift med bruksbokhållaren Ehrengren, i sitt närbelägna hem fick härbärgera en del av den stora skaran. Men helst ville nog alla bo hos faster Böös.

Kom så året 1834, då koleran härjade svårt i vårt land, och bland dem, som rycktes bort av den hemska sjukdomen, var Carl Petter Böös. Det kom som en stormvind över den lyckliga familjen, detta hårda slag, med

åtföljande ekonomiska bekymmer. Men luttrad och blid reste sig den ensamma hustrun ur sorgen, ochmed dubbel ömhet ägnade hon nu sin omsorg åt sina söners och syskonbarns uppfostran, och hon blev mer och mer de många ungdomarnas moderliga, käcka och goda faster Böös.

En av de många ha tecknat hennes bild i följande mycket sägande ord:

— Faster Böös! Ja, hon var vårt ideal. Hurtig och klok, from och hjärtegod — helt enkelt förtjusande ! Inom släkten Berg var hon den, till vilken alla såg upp med en beundran, gränsande till vördnad. Hon tillfrågades vid varje viktigt fall och var ofta den, som vid en kvistig familjeangelägenhet fällde utslaget. Dessutom ägde hon en sprudlande humor, som ofta kom henne till hjälp, när det gällde att avstyra uppflammande fejder inom kolonien, och friden återställdes som av sig själv. — Denna hjärtats fina adel var hos Anna Maja Böös klädd i en stor yttre anspråkslöshet. Hon gick klädd i schalett på huvudet och för övrigt i den enkla dräkt, som hon ansåg passande för skeppar Böös hustru.

Sådan var faster Böös! Ej underligt, att hemtrevnaden var stor i »lillbyggningen» på Håsta Udde, där glädjen var bofast, och där muntra upptåg och äventyr ofta gingo vid sidan av läxplugget.

Lasse Berg, den blivande landshövdingen i Norrbottens län, hans yngre bror Nils, också en framstående jurist, samt kusinen Oskar, den med tiden så populäre hovkonditorn vid Regeringsgatan 14 — denna trio av Bergska släkten voro prima arrangörer av pojkaktiga upptåg.

I mera ridderlig trubaduranda uppträdde prostsönerna från Norrbo, som fått sångens gåva i rikt mått, blåste kam och sjöngo ballader till en gammal gitarrutanför flickornas kammarfönster, mer och mindre uppskattat av det kvinnliga väsendet.

Men över pliktens väg vakade faster Böös, och skolkande läxläsare voro inte hennes gunstlingar. Hon tyckte om att sitta med sin stickning och höra utanläxornas surr i stigande crescendo omkring sig. Då log hon och nickade i takt med den ungdomliga rytmen i denna blandade kör.

De äldre flickorna, vi säga för korthetens skull släktens Evor och Marior, fingo sin lärdom i den oförgätligt glada och snälla m :lle Mathilda Frisks privatskola, där de, förutom »den nödvändiga svenskan» lärde, sig konjugera franska verb, sy hålsöm och med silke och pärlor brodera de allra som sötaste små ting på fin stramalj.

Men sedan »Bonne-amie» blivit pastorska i En-ångers prästagäll, fick den yngre truppen en något strängare opdragelse i mamsellerna Levins flickpension vid Västra tullgatan.

Och som till denna yngre årsklass hörde familjens yrhättor, blev deras lott att vandra en mödosammare väg till vetandet.

Inom faster Böös' koloni rådde en synnerligt frisinnad ande, som av allt att döma även på spinnsidan hade ett par käcka representanter. De båda kusinerna Å-Anna och Ström-Anna blevo inte för ro skull kallade för familjens yrhättor. Deras färdighet att klättra på tak eller skjuta till måls kunde fullt mäta sig med brödernas. Å-Anna, flickan med den rika begåvningen, ägde också en annan talang. Hon höll, när auditoriet behagade lyssna, rebelliska tal i kvinnofrågan, och för att bestyrka sina teser, hade hon tyvärr, i katekesennågot ändrat lärofadern Luthers mening om kvinnans underdånighet. Där stod med hennes stadiga flickstil:

— Qvinnan vare sin man tillgiven!

Knappast var det faster Böös, som gett anledning till denna frigörelse — den kom säkert från annat håll. Och när jag här nedan med några penndrag vill söka teckna bilden av Anna Maja Böös' förtrognaste vän, fru Eva Berg vid Norrboån, så ligger förklaringen ej långt borta.

Visst är, att de båda Annorna — i framtiden de mest älskvärda människor man kunde möta —- alltid behöllo något av sin pojknatur, och hur det nu kom sig blev ingen av dem gift.

Å-Anna Berg kom som en av de första kvinnliga medhjälparna till Svenska Handelsbanken i Stockholm, och Ström-Anna delade sin bästa ålder mellan föräldrahemmet och ett vidhjärtat församlingsarbete i Hudiksvall.

*

Det var jubel- och klangdagar på Hästa Udde, när brukshästarna från Bjuråker och från norra bruken uppenbarade sig med åtföljande foror, och ännu mera, då herrgårdsslädens bepälsade innehåll befanns vara far eller mor eller någon annan anförvant, som ur fällarnas djup halade upp korgar och knyten, smör-byttor och frusen fågel i sagolik rad. De dagarna spredo en gyllene glans över det torftiga vardagslivet. Ty torftig var vardagskosten i skolkolonien — häpnadsväckande torftig skulle den förefalla vår tids bortskämda människor.

Fattig var faster Böös, och »nätt och jämnt» hade man över lag i de övriga familjerna inom släkten. Till»lyxen» i detta hushåll hörde matmors vana att varje lördagsafton utdela en skillingslant per individ till sin ungdomsskara, som med denna förmögenhet stormade Areschougs bagarbod.

Vid fastlagstiden anno 1852 hände sig så, att det kom brev till »söta mor» på Lycka, det lilla hemmet vid Norrboån, dit fru Eva Berg flyttat med barnen från Hedvigsfors, när hon vid ett par och trettio år blivit änka. Folket kallade stället Littja, vilket i Hälsingsocknarna är benämningen på en liten hage eller inhägnad äng.

Brevet var från hennes gossar, Lars och Nils, som slagit sig ihop om att i bevekande ordalag bönfalla söta mor att »med en stor förning» infinna sig på Hästa Udde med första forkarl.

Ja, inte var det lätt att i en hast fylla det stora matspannet, så att det lönade en stadsresa, men fru Eva var inte rädd av sig — hon hade ridit ut värre stormar än så.

Det var någonting storvulet och imponerande hos frun på Lycka, och man var van viel att foga sig efter som hon ville ha det. Och så satt hon nästa dag i forsläden, insvept i Jon Nikias' tulubb mecl skinnluvan nerdragen över öronen, omgiven av åtskilliga knyten och byttor på väg till sta'n.

Det var bitande kallt, och medarna knarrade mot snön sin enformiga sång. Det gick lätt att dåsa till under denna stillsamma färd genom skogen, och fru Evas ögonlock hade fallit samman, då hon plötsligt väcktes av en knuff i sidan. Det var körsvennen, som tyckte, att tiden blev lång.

— Je titjer att je har skjussa far den har majorn e värn föör, je, lell?62

— Jo jo, inte omöjligt, min gubbe lilla!

Och fru Eva brast ut i muntert skratt, så klingande och glatt, som om inga tunga bördor funnos att bära i världen.

Hon fick en sådan lust att språka. . .

Och vad nu reskamraten hade för tankar — — »Majorens» älsklingsämne var politiken, och det stod inte länge på, förrän denna originella herrgårdsfru hade satt både förvåning och skräck i sin körsven, om man annars kan tänka sig att en Bjuråkerskarl kan bli skraj.

Inrikespolitiken, den var fru Evas hobby, och där var hon ett gott stycke framom sin tid. Hon glödde för kvinnans sociala frigörelse — ett uttryck som kanske inte än var uppfunnet, men som i henne hade en ivrig förkämpe. Hon var helt enkelt en modern rösträttskvinna. Möjligen var det Fredrika Bremers mycket lästa böcker, som hade satt eld i Eva Bergs lättantända natur. Och frisinnet var ett karaktärsdrag inom hennes egen släkt, den Härdelinska. Därför var det inte så ovanligt, att när på en herrgårdsbjudning riksdagspolitiken kom på tal, frun på Lycka för en stund kunde sätta de lugna bruksherrarnas blod i svallning . . . Och de kära fruarna ... de ruskade på huvudet och förtrodde varandra att Eva hade »fasliga» idéer.

Men trots allt — ingen kunde hysa det minsta groll mot henne, hon var dock deras varmhjärtade, trofasta vän!

Som hon nu satt där instuvad i storsläden, fick hon nöja sig med att understryka sin mening med ett och annat blixtrande ögonkast ur sina bruna ögon. Och forbonden smackade på Brunte och sneglade på sinkonstiga major ... Så tände han för tionde gången sin järnpipa, sög och sade:

— Je titjer hä jer bra, söm hä jer, jö!

Timmarna gå. Och så varsnar man sent omsider i aftondunklet en dinglande oljelykta där framme vid Petter

Åströms hörn.

Man är i sta'n!

Och snart omslutes kära mor av en stormande barnskara. Alla berätta på en gång: det var så och det var så . . . Små upplevelser i moll och dur, framgångar eller missräkningar, allt måste mor höra. Och leenden och tårar växla med snabb fart över fru Evas livliga anlete.

Också faster Böös sluter den nykomna, kära gästen i ett varmt famntag, och som en trött liten fågel känner frun på Lycka hur vilan smyger sig över henne i detta välsignade hem.

Långt om länge sitta de båda svägerskorna denna kväll tillsammans och språka vid en liten oljelampas sken om barnen och skolan, om solskenslynnena och de andra, som fått det tunga allvaret på sin lott. Det blåser med- och motvind för både stora och små. Småningom smyger sig tröttheten fram, och de två kvinnorna försjunka i tysta tankar . . . Ingen vet, vad framtiden bär i sitt sköte. —

Men faster Böös, som levat tjugu år längre än sin ungdomliga svägerska och kanske sett djupare in i Guds fördolda värld, är den som först talar. Det skimrar så ljust, hennes ansikte, då hon säger några milda och uppmuntrande ord, och alla oroliga tankar lägga sig till vila.— Ingen kan trösta som du, faster Böös, säger Eva på sitt hastiga sätt och kramar hennes händer till god natt.

*

Ännu en person måste fram ur minnenas gömma, innan bilden av det Bööska hemmet blir fullständig.

Hon kallades Dalkersti, husets tjänarinna, ett original av hög kvalité. -— Dalkersti var en äkta Orsakulla, som en gång i världen kommit med handelsfolket till Hälsingland, vandrande över skogarna med skinnsäcken på ryggen. Så hade hon blivit kvar och tagit städja bland alla de »oefterrättliga barna på Håsta Udde».

Denna trogna själ kunde bokstavligen gå i elden för Anna Maja Böös och hennes gossar. Det fanns ej en glädje eller ett bekymmer, som hon inte delade. Och när faster Böös en gång förrådde, att kassan varit så gott som tom en längre tid, erbjöd sig Kersti att hädanefter tjäna utan lön, bara hon slapp flytta.

Dalkersti hade affärsgeni, och från denna stund uppfann hon sin egen metod att klara ekonomin. Hon blev ett slags vandrande landsbud för stadens fruar, som försåg dem med matvaror till deras karlar. Hon spårade upp kalvstekar, ägg, unghöns m. m. hos bönderna och ersatte nästan en liten nutida charkuteri-affär, något som då för tiden var en okänd lyx. De anförtrodda pengarna brukade hon knyta in i hörnen och utefter kanterna på sitt stora förkläde, vilken kuriösa penningpung var till ogement nöje och skämt för de humoristiska Bergarna.

Sannolikt överlevde Dalkersti sin kära matmor, med vilken hon delat ålderdomens dagar, och fick, näraftonskymningen bröt in för Anna Maria Böös, vara den villiga och hjälpande handen vid hennes sida.

Det kom för faster Böös en vilans tid, när alla hennes ungdomar flugit ut ur boet, en tid, då hon lät sina tankar och böner följa dem, och då hon med tacksam glädje mottog budskapen om deras framgångar därute i världen. I första hand sina egna söners, som på skilda vägar, var och en i sin gärning gjorde heder åt det Böösska namnet. Men även för de andra, — släktbarnen — faster Böös' inackorderingar brann hennes kärlek varm in i ålderdomen, och mångtaliga voro också bevisen på, att »barnen» ej glömde henne och det gamla skolhemmet.

Sådan var i korthet faster Böös' saga, denna gudsmänniska av ädel typ ur den gamla hälsingebygden, kring vilkens bild, genom »barnens» minnen och berättelser, spunnits gyllene trådar, som för oss skönjas som en stilla skimrande evighetsring.

Anna Lindegren.

ETT SKOLMINNE FRÄN 1872.

Kära vän!

Du har anmodat mig att lämna ett bidrag till en samling av hågkomster från vår gemensamma födelsestad. Jag

tillmötesgår gärna din önskan, men vad skall jag välja!

I mäktiga vågor strömma minnena över mig. Skall jag påminna om ett av de tidigare bland dem, »upploppet», då en av deltagarna i det »inbördes» föll för ett skott, avlossat av en sig själv och sitt hem värjande borgare, och den därpå följande inryckningen av en kommendering från Hälsinge regemente, som sedan under ett par veckor bringade ett mångomtalat nytt inslag i stadsbilden? Eller en dåtida Luciamorgon i skolan, där klassens ordningsman skälvande tillbragt natten i det stora vita klasskåpet, då de i hemmen upplånade ljusstakarna med sina tända talgljus (senare stearinljus, för all del!) stodo uppradade på de enkla skolbänkarna och där illuminationen fullständigades av långa rader av ljus i alla fönster? Eller vandringen till julottan, dit den i vinternatten vida omkring synliga ljuskransen högt uppe kring kyrktornet ledde våra steg? Tändes den månne ännu på julmorgonen?

En underbar stad var Hudiksvall före de stora eldsvådornas olyckor, då den förnäma gamla byggnadskul-67

turen, de väl vårdade trädgårdarna, länningarnas sjöbodar, segelfartygen på redden, och det lilla varvet därute på redden gåvo dig din betagande prägel! Årtionden ha gått fram över dig, och det mesta av vad jag då hade kärt finns ej mera. Allt är för mig minnen — de flesta soliga. När mitt inre öga blickar över slutet av 60- och början av 70-talet raden I upp eder såsom pärlor i ett halsband, och — nu ser jag den bild jag vill fästa på bladet.

Det är en tidig junidag år 1872. Den balsamiska vårluften sveper in i alla vinklar och vrår av den ny-skurade gamla enkla »storskolan» med dess prydliga förtrappa utåt gatan. Även den mittemot liggande Brunska gården är pyntad till fest, ty staden och dess centrum, storskolan, hålla i dag fest; det är vårexa-mensavslutning.

Stora bönsalen, som rymmer så många minnen är fylld till trängsel av skolgossar och deras anhöriga, av intresserade stadsbor och från kringliggande orter inresta. Dörrarna till det bredvid liggande kollegii-rummet stå öppna för att låta de även där talrikt samlade deltaga i stundens högtid, och genom det lilla rummet invid bönsalen åt gården sträcker sig åhörareskaran ända ut i övre »farstun».

I katedern står rektor Gustaf Fredrik Gilljam. På hans vänstra sida äro kollegiets medlemmar mangrant

Rektor G. F. Gilljam.68

fylkade: Hudiksvallspostens dåvarande redaktör, lektor V. Himmelstrand, den urbane lektor Schedin, den jovialiske satirikern lektor Lundqvist, den stränge fil. doktor M. Wester, den myndige J. Hallgren, den hårdhänte F. Östman, min lärare och vän lektor Selander, den ståtlige magister Berg, skolmuseets föreståndare Wiström, den genommusikaliske musikläraren Näsberg in. fi.

På rektorns högra sida befinna sig stadens honora-tiores och examensvittnen, bland dem främst skolans inspektor, kyrkoherde Norelius, och Gilljams företrädare, den åldrige rektor F. Wennberg, samt stadens borgmästare Schmidt, ortens domhavande Staaf och apotekare Julius Brun, en av den store Berzelii lärjungar och ännu i sin ålders höst varmt vetenskapligt intresserad.

Premie- och stipendieutdelningen har försiggått, upp-flyttningarna ha kungjorts, men akten är därmed ej tillända. Dagens högtid är olik de vanliga examensavslutningarna.

Från kretsen av honoratiores träder inspektor fram och överlämnar efter ett tal till rektor Gilljam skolans och stadens avskedsgåva, vilken jag ser min far räcka fram till honom. Det är ett album, inrymmande gruppfotografier av kollegiet och alla skolans alumner, till vilket dessa alla lämnat sina små bidrag. En av lektor Lundqvist — vill jag minnas — skriven hyllningssång avsjunges, och så börjar rektor Gilljam sitt svar — och avskedstal. Ty i dag är det sista gången han förrättar examensavslutningen i Hudiksvalls gamla läroverk, vilket han lämnar för att skrida upp mot rikets högsta värdigheter.

Formfulländat flyter det av klassisk skolning präg-69

lade talet, men hjärtats värme strålar ock rikt ut över den tätt packade skaran omkring och framför honom. Månande och eggande falla orden i salens andlösa tystnad, och snart är intet öga i salen torrt. Ingen av de

närvarande lär ha glömt den stund, då han sade oss sitt: »farväl gossar!» och vårsolen spred sitt varmaste ljus.

Med den dagen var för oss den tid ute, då rektor Gilljam var vår rektor, och endast minnet blev kvar, minnet av den rektor, om vilken skolans störste vildbasare, Fredrik Pettersson, fällde de såväl för den tidens skolpojkar som för rektorn karakteriserande orden:

— Nog har jag fått mycket stryk av rektorn men aldrig mer än jag förtjänat.

De äro kännetecknande även för det tidsskedet, då under sträng tukt och enkla levnadsvanor det icke obetydliga antal skolpojkar fostrades i Hudiksvall, vilka senare satt märken av sin livsgärning över hela vårt land. För oss, som ännu med tacksamhet se tillbaka på den tiden, står den för vår håg omgjuten av ungdomsdrömmarnas fagra vårdagsskimmer.

G. C. Fineman. MINA SKOLPOJKSMINNEN.

»Professor Robert från Milano kommer» stod det med feta bokstäver på plakat, fastspikade på lyktstolpar, husknutar o. d. — ty anslagstavlor voro nog en okänd lyx i den tidens Hudiksvall — och nederst på plakaten stodo: »Övermänskligt! Enastående! Övernaturligt att se!»

Vad var då naturligare än att vi, skolpojkar, nälden stora dagen nalkades, sökte jobba ihop våra 75-öringar för att få vara med på härligheten i den då alldeles nybyggda teatern!

Och det måste medgivas, att det var häpnadsväckande saker man där fick skåda. Bland annat begärde »professorn» några näsdukar av publiken att få tvätta, och undertecknad hade också en trasa med i byken. Professorn lät hämta in en låda, stoppade ned näsdukarna i den, tömde vattenkaraffinens innehåll i lådan och började tvätta, med händerna, förstår sig. Snabbt återlämnades näsdukarna, tvättade och — strukna, ja, ännu varma, varpå professorn tog byklådan, gick fram till rampen och slängde så ut innehållet över parkettens första rader. Ett tjut ljöd från publiken, men i stället för bykvattnet regnade en massa rosenknoppar Över de förskräckta damerna.71

Huvudnumret på programmet tillkännagavs emellertid i Hudiksvalls-Posten med följande annons:

»Var och en som har nöje av skjutning får gratis komma in på teatern i qväll. Han får medtaga sin egen bössa, han får själv ladda den med egna kulor, han får gå upp på scenen och skjuta på professorn, och densamme skall vara oskadd.»

En enda reflekterade på detta enastående tillfälle, och det var den gamle fiskaren och sälskytten, Lasse Igglund i Hudik, en jätte till växten, alltid tuggande på en fruktansvärt stor tobaksbuss. Lasse hade, som sagt, haft sina funderingar att gå dit, men helt naturligt gruvat sig, ty han hade nog själv bäst reda på vad hans grova sälbössa dugde till.

Jag kan försäkra, att vi skolpojkar gjorde vårt bästa att stimulera honom, och slutligen beslöt Lasse sig för att gå.

Eftersom det blivit känt, att Lasse Igglund skulle skjuta, var det fullt hus på teatern. Det led mot slutet av programmet, och vi började bli ängsliga för att Lasse skulle smita, ty han syntes inte till. Men plötsligt väckte ett buller vid ingången vår uppmärksamhet, Och in klampar Lasse, iklädd fiskartröja och yllehalsduk, ludenmössa och sjöstövlar, som räckte ända upp till höften, således fullt skärgårdsrustad och med en sälbössa under armen — bössa är kanske inte nog sagt, snarare en mindre kanon, ty våra snabbeldskanoner på jagarna äro ej stort större.

Så stegade Lasse fram mot scenen och den förbluffade professorn, talade och sade:

— Maka däg unna lite, för nu ska jäg skjuta, som du löva ut i tidninga!

Det blev stor uppståndelse i salongen, damerna72

skreko, att det inte fick bli någon skjutning av, och professorn gjorde detsamma, då han såg Lasses fruktansvärda muskedunder.

— Ja, de va la dä jäg kunna förstå, sade Lasse, för om jäg inte lagt nå'n kula å, så skulle du ha stulpe åv själve

ellspruten!

Lasse Igglund var, som sagt, stadens original och känd av alla hudikarna, men mest känd och på en del håll mest uppskattad blev han dock, när han i rådhusrätten kritiserade borgmästar Sandquists regeringsåtgärder.

Det var nämligen fråga om att räta ut gatan, som gick från borgmästarens villa på Strand fram mot kyrkan. Den skulle då komma att gå rakt genom Igglunds gårdstomt, men Lasse var ingen vän av nymodigheter, minst av detta slag. Det blev stridigheter naturligtvis och hot om expropriation.

Då kiev Lasse upp i rådhusrätten och yttrade följande ord, som sedan blivit till ett ordspråk:

— Ni skulle välja mäg till börmästare, så skulle ni, fan anamma, få se på en ann orning!

Nu är Lasse död för många år sedan, och det blev litet tomt efter den siste fiskaren av den verkligt genuina och originella typen.

I Hudik fanns på Lasse Igglunds tid en annan av hela sta'n känd individ, som kallades Ljusdals Jonke. Hans rätta plats hade kanske varit på dårhuset, men på den tiden gingo nog farligare dårar lösa än Jonke. Med oss skolpojkar trivdes Jonke förträffligt, ehuru vi naturligtvis förde ett väldigt skoj med honom.

En vintermorgon, då Jonke stod utanför läroverket och tittade upp mot de upplysta fönsterna, föll det oss in att invitera honom upp i bönsalen, och han be-73

fanns ganska nöjd med förslaget. Han var begåvad med en fruktansvärt stark röst, men jag vill inte påstå, att den gjort sig i en bättre kvartett.

Rektorn hade ofta klagat över att så få, om ens någon ibland oss, deltog med orgeln i psalmsången vid morgonbönen, men vem kunde vara upplagd att sjunga kl. halv sju om morgnarna, yrvaken, sömnig och olustig som man var med en hel dags arbete i utsikt.

Jonke accepterade, som sagt, villigt vår inbjudan att övervara morgonbönen och slank så in med de sist-komna. Så stämde orgeln upp »Din klara sol. . .», och det dröjde inte mer än ett par sekunder förrän vi fingo anledning att ångra vår välvilja mot Jonke, ty han klämde i med sin tordönsstämma, och när han kom till »jag tackar», som vi veta går upp i höjden, så satte han i så förskräckligt, att vi trodde att fönsterrutorna skulle springa. Det hela slutade dock jämförelsevis fridfullt, ty Jonke var ju känd av alla, och hans tilltag kunde ingen ta ansvaret för. Han fick emellertid ett ultimatum av rektorn, att det var första och sista gången han understöd sig att infinna sig i bönsalen. Hur galet detta besök än gestaltade sig, måste jag skratta än i dag, när jag tänker på Jonkes sång.

En annan liten historia om Ljusdals Jonke rinner mig i minnet.

Det var efter den stora branden hösten 1879. Det var brukligt och är kanske så än, att en värderingssyn skulle gå över de brända tomterna för att upptäcka gammalt skrot och dylikt, som eventuellt kunde avdragas brandstodssummorna. Denna syn bestod av höga vederbörande i staden, pius ombud för i saken intresserade brandstodsbolag.74

Detta var någonting för Jonke! Han slöt sig ögonblickligt till herrarna, och alldenstund det var förenat med vissa risker att avvisa honom, fick han följa med. Var lugn för att Jonke inte sparade på kritiken! Nu var han på sin mammas gata, ty så stollig var han ej, att han inte insåg det barocka i att göra avdrag för saker, som elden gått över.

När de så kommo till Signeuls avbrända tomt med massor av smält och fördärvat järngods, bösspipor och dylikt, som synen fann värde i, ryckte Jonke till sig en dubbelbösspipa, som av hettan vridits i korkskruvfason, höll den under näsan på en av synemännen, en viktigpetter, som förstod sig på allt mellan himmel och jord, följaktligen också gevär, och sade: — Men hänne har han en dubbelladdare som är värd pengar, för ho går i krok, å dä ger ass'int um dä ä nå fel bakum kölven heller.

Det var ej rådligt att snäsa av Jonke; han måste få hållas, men jag tror inte att vederbörande kände sig vidare trakterad av den nye kollegan.

(Samme syneman blev senare i tiden begåvad med tillnamnet Bobrikoff.)

I detta lilla kåseri böra ej heller »stadens fäder» förbigås med tystnad. Vi skolpojkar fingo av helt naturliga skäl ej bevista deras sammanträden, men en och annan roande episod sipprade emellanåt ut från dem och beredde oss ett ogement nöje, bland andra denna: Som vi litet var nog minnas, voro de flesta gator i gamla Hudik för ett femtiotal år sedan stensatta med kullersten och inte alltid efter konstens regler. Det blev i stadsfullmäktige fråga om att göra vissa förbättringar, men några tyckte, att »gatorna va bra som dom va»!75

Då steg en gammal köpman upp — jag tror det var en av Forströmssönerna eller kanske gubben Wirk-man och sade:

— Gater, kallar ni de här för gater ? Dom ä ju rent som bullervarder!

Varje höst i september hölls en stor marknad i Hudiksvall, kallad Oxmarkna'n. Namnet är litet besynnerligt för att ej säga oegentligt — det fanns ju rakt inga oxar där, endast några jämtkor och kanske andra kossor, men desto fler hästbytare med sina krakar. Dit kom hela Hälsingland, kan man säga, och det var helt naturligt att staden därigenom tillfördes avsevärda penningsummor.

Men markna'n hade också andra mindre goda följder i släptåg, detta beroende på att spirituösa fick köpas hur mycket som helst på den tiden; brännvinsmagasinets dagskassor torde också de, ha varit betydliga sådana dagar. Följden härav blev en mängd oordningar, slagsmål och knivskärningar på kvällarna, annat elände att förtiga, vadan stadsfullmäktige beslöt att ingå till K. B. med anhållan om marknadens avskaffande, vilket skedde.

Men det dröjde blott få år, innan vederbörande funno, att de gjort upp räkningen utan värden. En allmän och kronisk depression började göra sig gällande i Hudiksvall, konkurser och arbetsinställelser hörde till ordningen för dagen, och det blev ingen annan råd än att söka återfå oxmarknaden, vilket också skedde — numera kallas den Mässa. Nu är ut-skänkningsbolaget stängt under mässdagarna, men även om man bortser från detta försiktighetsmått, så har ju tillståndet i hela landet väsentligt förbättrats, så76

att alla vänner av nykterhet borde vara mer nöjda än vad fallet synes vara på en del håll.

Jag skall här försöka skildra marknadslivet på Kotorget, ty det hade sina attraktioner. Mest i ögonen fallande voro de olika nöjesetablissemangen, ty till markna'n sökte sig helt naturligt alla möjliga och omöjliga »artister», för att även de få en släng av sleven. Där funnos skjutbanor, menageri — vanligen en duven björn — kraftprovare, cirkus, karusell, världens tyngsta dam, världens längsta man, världens starkaste karl, och en massa skjul eller tält, vari dessa världens största underverk fingo beskådas för en slant.

Vid ett skjul står en karl och skriker: »Kom in och se Kar-nåtts (president Carnot) mord!» Det låter spännande, dit gå vi. Högst fyra, fem »publikar» à 25 öre per styck rymmas i skjulet. »Direktören» skrider fram mot ridån, några hopsydda säckar, kavlar upp densamma och — där få vi se åkar Hanssons gamla fjädertrilla (lånad), i vilken sitter en vaxfigur, blek och stirrande ut i det tomma intet. Nere på marken står en liten vaxlymmel (mördaren Caserio) med små svarta streck till mustascher, även han stirrande samt med en stor Moratäljkniv i näven. Vi stanna inte värst länge därinne.

Vi gå vidare, »världens starkaste man» lockar oss. Där är fullt hus, vilket betyder ungefär 30 tolvskillingar för den starke. Femtio riksdaler utlovar han till den, som kan lägga honom i backen, vilken utfästelse visade sig vara något oförsiktig, som vi strax skola se. En bland publiken börjar armbåga sig fram, jag tittar upp och får se vår gamle bekante, f. d. soldaten och hemmansägaren jätten Mörk från Delsbo. I handen håller han en 50-lapp, ty den, som antagit77

utmaningen måste också på förhand satsa samma belopp, 50 riksdaler (den starkes femtilapp syntes inte till). När denne fick se Mörk på arenan, blev han betänksam, och det enda han gjorde var att klämma på Mörks armmuskler. Sedan detta var gjort pratade han något på rotvälska, som vi inte förstodo, pekade menande på sitt ena ben och drog sig därmed ur spelet.

Mörk lämnade tältet, inte rikare på pengar men väl på ära och därmed lät han sig nöja. Det enda vi fingo för den

tolvskillingen var att se »den starke» balansera med en kulstång, men publiken var dock vid gott humör, tack vare fiaskot mot Mörk.

Vi flanera vidare. I ett tomrum i folkmassan stålen svajigt klädd kopparslagaregesäll och skränar om sin styrka i fingerkrok. Ingen törs pröva på den. Till slut kommer en oansenlig Forsabonde med fingrar som kroknat kring ploghornen och kanske rent av inte kunna rätas ut. Han erbjuder sig att våga försöket, och om en stund ser man hur gesällen blir mörkblå i ansiktet och hur hans långfinger rätats ut ända till sista leden.

Då säger Forsagubben med sin lugna hälsingehumor:

— Ska du inte ta i snart — va ? Så var det färdigt, och kopparslagarn försvann.

Den förnämsta sevärdheten på markna'n var naturligtvis cirkus Schreiber, bekant i snart sagt hela Europa, men den tänker jag inte beskriva. Vi bjödos dit en kväll av farbror Anderson, hamnkaptenen, och det var förstås någonting non pius ultra, i synnerhet för den, som aldrig förr sett en cirkus.

Roligast hade vi kanske åt Pelle Jöns, som envisades att vara med överallt, fumlade med rep och trossar, gick i vägen för alla och till sist fick en sittopp, som78

small som ett bösskott. Den bekom honom inte värre än att han slog en frivolt, varpå han tjutande gnodde sin väg. En närstående Forsabo rördes till medlidande av Pelles drumlighet och sade:

— Hä ä synn umm'en, för han har nog inte dä rätte hannlage'.

Lägger man så till allt detta, att cirka 50 positiv samtidigt vevade för fullt, vart och ett med sin melodi och i olika tonarter, moll och dur om vartannat, samt att karusellens jättepositiv dominerade allt med sina baspipor, utmynnande i tenorbasuners munstycken, vilket mångdubblade ljudstyrkan, kan man göra sig en föreställning om vilket infernaliskt oväsen ljöd från Kotorget under marknadsdagarna. Man måste gapskratta, då man hörde olåten, såvida man inte var nervös eller blaserad, ty då var det nog säkrast att fortast möjligt ta till benen.

På tal om nöjeslivet i Hudiksvall för 40—50 år sedan, så verkade det nog något infruset under vintern. Sedan gavlarna på gamla järnvägsstationens plattformsöverbyggnad spikats för i början av november — järnvägen lade nämligen upp på vintern — och isen på Storfjärden jagat i väg den sista båten, var staden så när isolerad och dess invånare fingo reda sig själva, men man måste erkänna, att de gjorde detta ganska bra.

Det fanns goda sångare i staden, som man ibland fick höra. Därtill kom Bedingers Musikaliska sällskap, som bestod av idel stadsbor, och dess konserter då och då om vintrarna voro av ganska hög klass. På somrarna sköttes fest- och friluftsmusiken av Arbetarföreningens mässingssextett. Så fanns skolpojkarnas (»Rimtussarnas») mässingskvintett, som emellanåt bi-Gammal gata med kyrkan i bakgrunden.80

drog vid utmarscher, 1 :a maj firandet m. m. Men mest efterlängtade, liksom flyttfåglarna, voro nog tyskarna, som på den tiden gingo land och rike runt med sina horn, ty när de kommo, visste man att våren och sommaren voro i antågande.

Jag för min del sinkade bort mången eftermiddag med att traska runt med »tyskarna», lyssna på och hjälpa dem att samla upp slantar i bössan.

En viss prägel på staden satte absolut läroverket, och tydligast visade sig detta den dag, då det var studentexamen. Då kan man säga, att folk gick man ur huse för att åse festtåget. I täten marscherade — förutom de nybakade — gamla f. d. studentsångare, skolpojkar och för övrigt var och en, som var begåvad med sångröst. Efter dessa följde ett långt tåg av alla åldrar och samhällsklasser. Den dagen var clet i sanning festligt i gamla Hudik. Men vi skolpojkar betraktade allt med en smula avund de avgående studenterna, ty dessa voro ju nu fria från skolplugget och fingo ligga och dra sig så länge de ville om morgnarna. Vi däremot måste stiga upp ännu tidigare än vanligt, ty emot slutet av terminen hade man ju som mest bråttom.

Den tidens skolpojkar, som ej voro stadsbor, hade det inte så trevligt ställt som nutidens. En medlem av den familj, hos vilken man var inackorderad, kan man knappt säga att man var, tillsynen var ringa, man fick reda sig

själv så gott man kunde, och det blev nog också därefter ibland. Helt olika ställde sig saken för dem, som hade s. k. skolhushåll, ty till dessa hushåll fraktades mat från hemmen, och emedan de vanligen förestodos av någon gammal moster, faster eller trotjänarinna, kunde de ju med skäl göra anspråk på be-81

nämningen »hem». Men man kunde inte gärna begära att inackorderingsfrun skulle för fattiga tio kronor i veckan, vilket var det vanligaste priset, ta sig an främmande pojkar mer än som var alldeles nödvändigt, d. v. s. ge dem mat och städa deras rum. Och med maten var det många gånger si och så — på åtskilliga ställen fick man inte ens äta sig mätt.

Jag minns att jag för min del fick plocka ut slantar på sparbanksboken och gå på stampen med mina kragar och annat för att kunna köpa bröd, ty fruns stora höstbak hade totalt misslyckats, degen hade inte jäst upp tillräckligt, och i brödet blev s. k. stålrand. Det var fullkomligt omöjligt för människotänder att tugga det, ja, till och med för pojktänder. Vi voro tre pojkar på detta inackorderingsställe, som var sin vecka turade om att skaffa brödslantar.

De inackorderingsfruar man hade största respekten för voro de, som ville verka änkenåd — okristligt fint skulle allt det yttre te sig, men huruvida den verkliga bildningen satt så djupt, därom voro meningarna delade. Vi sutto en dag inne hos vår »nåd», dotterdottern slog sig ned vid pianot och började spela en vals av Waldteufel med forcerat tempo och ett sådant slarv, att det bara blev hackmat av alltsammans.

Jag tittade på Sandqvist och vi flinade. Detta behagade inte nåden, som tyckte att vi passade bättre för drängstugan än att vara med om att höra »Elisabeth spela Studentiana» (Esutdiantina).

Något som var utmärkande inte endast för Hudik utan för alla småstäder på den tiden var skvallerspeglarna, alla skolpojkars fasa och förskräckelse. Jag förstår hur inspirerad en sådan som t. ex. Gustaf Fröding måtte ha blivit, då han gick gatan framåt i en verklig

6 Barndomsminnen.82

allé av speglar, ty bakom dem diktades nog på sitt sätt mycket av stadens historia.

Mycket vore nog att säga om mina kamrater, men det torde av utrymmesskäl kanske vara rådligast att jag inskränker mig. Något måste jag dock nämna om dèm. Jag kommer då att tänka på min gode kumpan, Gösta Sandqvist (Stins i Bergsjö; död). Stor humorist och dito upptågsmakare var han, men framför allt målare och karikatyrtecknare, en verkligt stor artist.

Gymnasistförbundet utgav en tidning, till vilken vem som helst av oss fick lämna bidrag. De alltid mästerliga teckningarna voro av Sandqvist, och jag vågar påstå, att tidningen i sin helhet med bidrag av en Anselm Berglöf, Alrik Schoultz, Karl Amneus, John Högberg m. fi. gott kunnat tävla rned vilken som helst av nutidens skämttidningar.

Jag nämnde härovan om den tid på hösten, då Hudiksvall började verka avspärrat. Det fanns dock en källa till förhoppningar och glädje även den årstiden: när Lillfjärden isbelades. Då visste vi, att det i vanliga fall fanns utsikt till en dags skridskolov. Det hände visserligen ibland, att detta nekades av rektorn, men i dylika fall visste vi råd: en deputation av de skickligaste skridskoåkarna uppvaktade konståkaren par préférence, lektor Viktor Himmelstrand, och då kom saken i rätta händer. I detta sammanhang kan jag inte underlåta att ge också honom en minnesblomma.

När Himmelstrand ristade sina geometriska hel- och halvcirklar på ytterskär med sina hemgjorda smålandsskridskor, med spänstig och elegant hållning, armarna korslagda över bröstet och iklädd storm (!), verkade han konståkningsdirektör — om den titeln funnes —83

och beskådades med beundran och avund av oss klå-pare. Theodor Jacobson, Ekmännerna m. fi. försökte också göra sitt bästa.

För övrigt var lektor Himmelstrand en man, som var hemma i litet av varje. Förutom sin lektorssyssla skötte han kommunala värv, var redaktör för Hudiksvallsposten samt dessutom självskriven talare vid högtidliga tillfällen,

minnesfester i skolan och dylikt.

Han skrev även vacker vers, och jag minns särskilt hur han vid en Gustav Adolfsfest deklamerade en av honom själv författad dikt börjande sålunda: »Försänkt i mörker låg Europas folk —», en dikt som livligt slog an. Dessutom hann han med att spela fiol och var medlem i Musikaliska sällskapet. När vi på våra fester skötte musiken med hornkvintetten, stod alltid lektor Himmelstrand bredvid och hörde på med synbart nöje. Att vi kände oss högligen trakterade av denna uppmärksamhet är en klar sak.

För att återgå till mina Lillf järdsminnen, erinrar jag mig en händelse, som kunnat få en tragisk utgång, men dess bättre fick ett lyckligt slut: en kamrat var nämligen nära att ofrivilligt dränka sig.

Vi hade varnats för platserna vid Sundskanalens början samt vid Hornöns åmynning i Lillfjärden. Vid ett tillfälle, då skridskolov beviljats, voro vi mangrant ute på isen. Jag stod i sällskap med min kamrat Henriksson och tittade mig omkring, och plötsligt utbrister jag:

— Vad är det för en tokstolle, som åker därborta vid Hornön!

Nätt och jämnt var detta sagt, förrän vi båda fingo se figuren i fråga sjunka rakt ned, som en kniv genom ett pappersark. Vi rusade dit så fort vi kunde och84

sågo då en pojke kämpande för livet bland isbitarna; vattnet yrde omkring honom. Ingen räddningsattiralj av något slag hade vi. Under språngmarschen till olycksplatsen hade ännu en pojke tillstött — jag tror det var kakel fabrikör Nilséns son, den s. k. Glada Nisse — vi voro alltså tre. Utan att reflektera över vår egen fara fattade vi varandras händer och hasade oss försiktigt fram till iskanten, med Henrik ytterst såsom varande minst och lättast. Än i dag kan jag se hur snabbt och resolut han högg tag i pojkens rockkrage. Så bogserade vi med förenade krafter upp den nödställde ur vaken och släpade honom ett gott stycke in på isen, alltunder det att han grät och snyftade.

Under tiden hade mycket folk kommit ditrusande, och två kamrater följde pojken till hans hem, som låg vid snickerifabriken. Jag har inte reda på, om han ens fick snuva efter kallbadet, men det blev inte precis någon rolig historia för honom för det. Dagen därpå beordrades nämligen hela skolan upp på bönsalen för att åhöra en straffpredikan, och jag tror att pojken till på köpet fick en graverande anmärkning, vilket enligt min mening ej var rätt.

Pojkar äro som vi veta grymma ibland. Den lille stackaren, som varit nära att drunkna, hade ett par klumpiga bondskridskor, som han skämdes för, och därför sökte han ensamheten. Han hade inte en rik pappa att gå till och få vad han pekade på, som många andra av Hudiksvallsgossarna hade förmånen att äga. Men den rättvisan vill jag göra rektor Sidwall, att hade han haft reda på orsaken, skulle hans straffpredikan träffat de rätta adressaterna.

Felet låg däri, att han inte först tog reda på förhållandena, en förhastelse som vi emellanåt råkade85

stupa på. Men pojken, som höll på att sätta livet till, är nu en man, som är känd av snart sagt varenda en i vårt land, gammal som ung, ja, till och med i utlandet — fiolisten Sven Kjellström.

Vad det blivit av den duktige Henriksson vet jag inte, men jag hoppas och tror att det gått honom väl — fast det inte fanns något Carnegiepris på den tiden. Hans far var mästerlots, och det är tänkbart, att den vakne och orädde pojken blivit sjökapten. Det skulle han nog ha passat bra till, ty jag märkte på hans tag, att han hade förmåga att taga snabbt initiativ.

Förutom den efterlängtade senhöstmorgon, då Lill-fjärdens is befanns vara bärig, gavs det ännu en dag, som fått något av tradition över sig —- fettisdagen. Den lovdagen visste vi, att vi hade ograverad, men vad de s. k. månadsloven angår, så hade rektorn börjat vidtaga åtgärder för deras successiva avskaffande. Om denna åtgärd var klok eller icke överlämnas åt herrar pedagoger att avgöra — faktum är, att mången började själv skaffa sig månadslov på mer eller mindre ärligt sätt. För min del skaffade jag mig ett dylikt lov på en hel vecka genom att med min lilla fågelstud-sare göra ett hål genom fotbladet — men det är en annan historia, som Kipling säger.

Nog av, fettisdagen motsågs med längtan och nyfikenhet, ty dels brukade vi då tåga ut ända till Wij-backen i Idinor och åka kälke, för där slapp man vara rädd för polisen, och dels brukade ju Rimtussarna komma med diverse överraskningar till stadens upp-byggelse och nöje. Bland dessa överraskningar tilldrog sig karnevalståget största intresset, för då fick ju hela sta'n vara med och titta.

En stor svårighet låg givetvis i att finna nya och86

roande motiv, därför motsågo Rimtussarna själva denna dag inte enbart med iver och glädje utan även med betänkligheter, för att inte säga bekymmer, och en viss spänning; dels kostade våra tillställningar pengar, som vi hade svårt att skrapa ihop, och efteråt kom ju den mer eller mindre välvilliga kritiken.

När på nyåret i början av åttiotalet en ny tidning startade, nämligen Hudiksvalls Allehanda, så kom denna händelse för oss Rimtussar som ett välkommet brev på posten, ty det var ju klart, att händelsen skulle celebreras med ett huvudnummer på karnevalståget det året.

Men vi hade också andra lyckade idéer, och jag vill gå i ordning med frågorna.

Det var på den tiden då L. O. Smith, brännvinskungen, började ivra med sina ringar och arbetarsammanslutningar; den saken måste med på vårt program.

»Arbetarring» hette numret: en flake förspänd med en åkarkamp, på flaken ett bord, kring vilket sutto fyra till arbetare förklädda skolpojkar, spelande kort och då och då anlitande den punschhalva, som stod mellan bordsbenen. — För detta nummer fingo vi på tafsen.

Nästa nummer »Konventionella nutidslögner»: den sköne men också stilige och välväxte Theodor Jacobson förklädd till dam, sminkad, med hatt och flor, väldig turnyr och andra nödvändiga rundningar. Detta nummer väckte munterhet. Därefter kom »En kol-portör behäftad med fallande-sot», en stackare som knogade med en stor kolstvbbssäck, varur en stråle sot föll ner på marken.

Så kom huvudnumret »Den nya tidningen». Den hade, som vanligt är, startat med pomp och ståt och profeterat, att den skulle ta livet av H. P. Detta illu-87

strerades sålunda: en fin släde förspänd med en frustande springare och försedd med granna och polerade seldon; i släden satt kusken draperad i en massa lösnummer av H. A., och på hundsvotten stod en väldig betjänt (Alrik Schoultz), iklädd gentile livré med stora, blanka knappar. Detta storslagna ekipage bogserade med ett snöre en ranglig bondkälke med fyra stakar. På denna satt hopkrupen och baklänges Axel Stålberg, draperad i lösnummer av H. P. För var gång bogseringsekipaget gjorde en gir svängde och slängde kälken, så att Stålberg måste anlita klackarna för att hålla sig på rät köl — en sorglustig och ömklig figur, kring vars stövlar snön yrde.

Därpå kommo ett par betydelselösa nummer, som man saklöst kan förbigå, och så skred tåget genom sta'ns huvudgata och ut genom västra tullen till Sanna gästgivargård, där vi beställt en enklare middag. På kvällen hade vi bal på »nummer 20» för inbjudna vänner.

Ja, så var den dagen slut, och nu återstodo efterräkningarna. Ungefär vid denna tid hade chefsombyte ägt rum vid H. P., i det att dess mångårige redaktör, lektor Himmelstrand, avgått och efterträtts av en herr Axel Lidell, nykomling för Hudik. Denne senterade ingalunda vårt skämt med hans tidning. Det var helt enkelt oförsynt att på detta sätt »söka nedsätta ett enskilt företag» m. m. i samma stil.

Men dagen därpå kom en spirituellt och kvickt skriven svarsinsändare, vars kontenta var, att man mecl all önskvärd tydlighet kunde se vem som stått för kritiken, ty med andra mindre sympatiska egenskaper hade den också den, att vara synnerligen Lidell-sefull.

Jag vet inte hur det var, men man misstänkte, att88

det var lektor H. som stått för svaret, ty han slog alltid huvudet på spiken. Livlig och förstående som han var, senterade han för övrigt ett pojkskämt, och det var ju egentligen med Allehandas, som vi velat driva en smula.

Vad clet här ovan nämnda förbundet, som kallade sig Rimtussarna, beträffar, så var det en förening bland

läroverkets gymnasister. Vad gjorde då egentligen den där föreningen? undrade många. Jo, vi hyrde ett rum, där vi höllo till på lediga eftermiddagar, och där hade vi vårt bibliotek och vårt piano, och där sutto vi och blåste horn. Dessa våra enskilda blåsövningar undangjorde det värsta grovarbetet för de repetitioner direktör Bedinger satte i gång med oss vid slutet av terminerna. Skolan hade nämligen uppvisning vid varje examen under Bedingers dirigentskap, och vår kvintett kom då att utgöra stommen i orkestern. I Rimtussekvintetten var undertecknad »direktör'n».

Varje lördag klockan 6 hade vi sammanträde, och denna stund var efterlängtad av oss alla. Vår tidning »Nicke» föredrogs då; den hade ritats och skrivits under veckans lopp, och ur den fick man höra litet av varje, mest skämt om pojkarna, men någon gång figurerade i den även en lärare, om detta befunnits motiverat. Teckningarna voro, som jag förut nämnt, dråpliga.

Vidare hade vi på dessa sammanträden alltid en diskussion, till vilken under föregående lördag utsetts tvenne »diskutörer», en respondent och en opponent. Jag vet knappt om jag under hela min livstid gruvat mig så mycket för något, som när jag första gången skulle uppträda som respondent under ett av våra sammanträden, Till all olycka hade jag själve Anselm89

»Rhntussarna» öva sig att blåsa på horn.

(Teckning av Agi Lindegren.)

Berglöf till opponent, och det var det farligaste jag kunnat råka ut för. Mitt ämne var: Vilket är olyckligare att vara blind eller döv?

Jag ansåg den döve mest beklagansvärd, men blev under diskussionen så grundligt överbevisad av Berglöf, att jag ansåg mig tvungen att retirera till den blindes sida. Men då vände opponenten på steken •— bevisade motsatsen lika ledigt — som en god jurist ägnar och anstår.

Så grundligt dissekerad har jag aldrig blivit, varken förr eller senare. Anselm Berglöf var en klippare och vid denna tidpunkt skolans ljus — men så härstammade han också från den lärde och snillrike professor Miltopæus. Men — blev det fråga om att blåsa esskornett fick han allt krypa i skrinet för mig.

En gång om året, på hösten, hade vi en högtid, då de nya medlemmarna skulle intagas. Det var ju en90

heder att bli så pass taxerad av de äldre, att man befanns värdig att få bära den blå mössan med lyran

— man tyckte, att man betydde något. Och vid intagningsceremonien gick det ganska högtidligt till. Man släpptes in, en och en och fick avlägga några inte så värst vidlyftiga löften inför ordföranden.

Under tiden sutto de gamla gymnasisterna uppradade kring väggarna; somliga ståtade för att imponera med guldbågade pincenéer, och alla fixerade så skarpt den inkommande, att denne kände sig ganska knäsvag.

Sedan denna högtidlighet var överstökad, blev man välkomnad och ornklappad samt var för kvällen gäst. En smörgåssexa hade anordnats på klubbrummet, och, enligt vad jag minnes, var detta enda gången, då sprit

— punsch — förekom vid våra sammanträden.

Under min skoltid började Rimtussarna sjunga på

sista versen, och innan jag slutade, hann jag vara med om dess upplösning. Jag vill ej gärna dröja vid detta minne, ty det var ingen glad dag, då vi — de sista Rimtussarna — gingo upp till fotografen Wiklund för att ta en plåt.

Anledningen till denna ledsamma upplösning var den, att lärjungeantalet vid läroverket hade nedgått så betänkligt, att förbundet sista terminen bestod av endast åtta medlemmar. Under sådana förhållanden var det oss omöjligt att finansiellt hålla förbundet uppe. Bland annat hade vi hyran, 10 kronor i månaden, att betala och vidare de årliga utgifterna för tillställningar, som tradition och dylikt ålade oss.

Våra inventarietillgångar bestodo av: ett piano, mässingskvintetten, samt ett ganska bra bibliotek, vilket allt

skulle tillfalla Gästrike-Hälsinge nation i Uppsala.91

Denna bestämmelse ändrades emellertid i sista stunden så till vida, att läroverket fick musikutensilierna och nationen biblioteket.

Med glädje men ock med vemod och saknad tänka nog många i likhet med mig på Rimtusse-förbundet.

Vid våra gymnastiklektioner gick det glatt och muntert till. Vår lärare var min kusin, löjtnant, sedermera kapten Härdelin, och det var en man som åtminstone enligt mitt begrepp kunde »ta» pojkarna. Samma omdöme får man höra än i dag av gamla indelta knektar och underbefäl, vilka samtidigt med honom tjänade på Mohed. Han gjorde sig aldrig skyldig vare sig till pjosk eller översitteri, och han var en officer, som manskapet helt enkelt avgudade.

Gymnastikuppvisningen på våren var en ganska spännande högtid. Var och en gjorde sitt allra bästa och allt gick med verklig kläm. Det var minsann ingen så lätt sak att hoppa över den tre alnar långa trähästen, på vilken tre nerhukade pojkar hade placerats.

Vid ett dylikt hopp under en uppvisning, halkade en gosse och föll. Publiken i den till trängsel fyllda salen gav till ett flatskratt. Detta förargade häradshövding Schlyter, som också befann sig bland åskådarna, och han reste sig upp och röt med sin skånska skorrning:

— Det är oförskämt att skratta! Om ni själva skulle försöka, kom ni min själ inte längre än under svansen!

Efter den betan gillade vi pojkar skarpt Schlyter. På tal om honom må nämnas, att han var stor botanist och ägare av Sveriges måhända förnämsta herbarium. Jag hoppas det är bevarat, ty han hade med stora92

kostnader samlat detsamma. Pojken, som halkade och föll, är nu själv häradshövding och storgubbe — Hjalmar Himmelstrand.

Jag nämnde i början om utflykter, som vi pojkar voro med om. Utom de som hörde till militärövningarna, då vi med gevär på axeln och musik i täten marscherade ut till grannsocknarna, hade vi varje vår och höst en s. k. botanisk exkursion — på hösten med båt till skärgården, och på våren till fots, exempelvis till Iggesund.

Dessa exkursioner leddes av läraren i naturalhistoria, doktor Johan Alfred Wiström. Gubben Wiström komma nog alla ihåg. Han hörde, liksom Lasse Igglund, till stadens original. Förutom botaniken hade han ännu en passion — snus, och kallades därför »Snus-Al fred», vilket likväl var mer ett smeknamn än motsatsen.

Vid dessa exkursioner var han ständigt omgiven av en liten svärm beundrande och intresserade skolpojkar, och bland dessa befann sig alltid undertecknad.

Wiströms stora sorg var, om han upptäckte någon, vars portör ej var fylld av växter. En gång under en av dessa utflykter hade några gossar, bland dem självaste Anselm Berglöf, glömt sig kvar vid bron över Iggesundsälven. De mumsade på sina medhavda smörgåsar och funno, som naturligt var, mer nöje i att titta på hur Dellensjöarnas vatten bildade sin sista fors, innan det tömde sig i havet, än att svettas och knoga med gubben Wiström i berg och backar.

Wiström upptäckte dem emellertid och tillrättavisade dem med följande dråpliga ord:

— Ja, nu tycker ni, att ni ställt till det bra, nu. Här har ni gått halva da'n och gjort ingenting, och93

när ni kommer hem, har ni inget annat i portören än några uppätna smörgåsar.

När jag tänker på doktor Wiström, rinner mig osökt i minnet Runebergs ord: »något tålde han skrattas åt, men mera hedras ändå».

Han har för övrigt lämnat ett spår efter sig, ett monumentum ære perennius — det stora museet i Hudiksvall är från början hans verk. Frid över gamle Wiström!

Nu till sist vill jag också tillstå, att gamla Hudik hade vackra och sunda flickor, som gingo med sina präktiga hårflätor dinglande utefter ryggen, och många av dessa flickor kommo våra gymnasisthjärtan att klappa i raskare takt, när vi sneglade på dem, ty på den tiden fick man bara smygtitta på flickorna.

Ja, detta är några av mina minnen, som jag sökt draga fram ur glömskans djup. Jag är rädd, att jag blivit något långrandig, men glädjen att liksom få leva om skoltiden med de gamla kamrater, som möjligen komma att läsa detta, har förlett mig att bli väl omständlig.

Thore Härdelin. LAPP-DORA.

I »staden mellan de två fjärdarna» fanns på 70-talet en gammal lappkäring, som var en skräck och fasa för alla husmödrarna.

Lapp-Dora var led att se på med sitt stripiga svarta hår, smutsgula hv, stickande bruna ögon, utstående kindknotor och krokryggiga gestalt, men detta var i alla händelser inte verkliga orsaken att fruar och jungfrur kände kalla kårar utefter ryggraden, så snart hon steg in i köket för att tigga. Att hon gjorde detta på ett pockande sätt och inte sade så mycket som tack för vad hon fick, hade väl också kunnat uthärdas, men hon hade inte utan orsak namn om sig att kunna trolla, och det var denna övertygelse, som tvang fruarna att bemöta Lapp-Dora med utsökt hövlighet, allt under det att tänderna nästan skallrade i munnen, ty om de råkade stöta sig med henne, vips var det färdigt! Då trollade Lapp-Dora hastigt, om också inte lustigt, något otyg på dem.

Hur hade det till exempel inte gått med den kavate kaptenen på den stora ångaren, som gjorde regelbundna turer en gång i veckan till Stockholm och tillbaka!

En sommardag, då båten stilla och fredligt låg vid kajen, kom Lapp-Dora ombord, men innan hon ens95

hann öppna munnen, röt kaptenen som var vid dåligt lynne den dagen:

— Här fås ingenting i dag, Dora, så mycket du vet! Laga dig strax i land igen och håll din syndiga käft, för mig skrämmer du ändock inte med ditt trolltyg!

— Ja, jag går kapten, svarade Dora för en gångs skull medgörlig, men så rätade hon på sig och såg stadigt på kaptenen. Jag går, men i dag ska er båt stå, där den aldrig stått förr, och därmed gick hon.

Kaptenen skrattade, men när ångbåten en stund därefter som vanligt gjorde sin tur till ett sågverk på andra sidan viken, kom den inte längre än halvvägs, förrän den körde på grund och stod där den stod.

Kaptenen skrattade inte längre, det var helt andra ljud som strömmade över hans läppar. Och det var knappt att undra på. Hundratals gånger hade ångbåten utan missöde gjort denna enkla lilla tur med en sirlig sväng förbi grundet, men just i dag körde den av okänd anledning mitt på blanka dagen rätt upp på det och stod, som sagt, där den stod. Det var ett fasligt besvär att få den loss igen, men det förargligaste var, att Dora förutsagt hur det skulle gå och att flera av besättningen också hört det.

Från den dagen fanns det väl inga, inte ens goss-skolans lärda mtagistrar, som inte öppet eller i tysthet tilltrodde Lapp-Dora makt att på ett högst oförklarligt och otrevligt sätt straffa dem, som hon fått agg till.

Hennes rykte som trollkäring befästes ytterligare, då hon en dag sträckte sin tiggarfärd till en prostgård någon mil utanför staden, i vars kök hon visste, att hon också brukade få ungefär vad hon ville ha.

Men denna gång hade prostgården fått en ny koksa,96

som aldrig hört talas om Lapp-Dora. När hon gett gumman vad hon gav andra tiggare, tyckte hon alltså i sitt hjärtas enfald, att det kunde vara nog och vägrade att gå in på vidare fordringar. Då väsnades och gormade Dora sin vana trogen, men händelsen gjorde, att den saktmodige gamle prosten trädde in i köket, ditlockad av oväsendet, och när han hört vad Dora fått, tyckte även han att det kunde vara nog för den gången.

— Du får allt vara nöjd nu, Dora, sade han med sin blida röst. Adjö med dig.

Då spände Lapp-Dora ögonen i honom.

— Ja, nog ska jag gå, som prosten befallt, svarade hon hånfullt. Men först vill jag tala om, att när prosten och ungherrskapet åker på kalas i dag, så får allihop gå till fots sista fjärdingsvägen.

Och mycket riktigt, när den stora droskan kom till en backe, en fjärdingsväg från kalasgården, vägrade de

fromsinta parhästarna absolut att gå vidare. Ingen synlig orsak kunde upptäckas, ty på var sin sida av backen sträckte sig ängsmark, där ingen mänsklig varelse, som möjligen velat skrämma hästarna, kunde ha gömt sig.

Efter många fruktlösa försök att få hästarna ur stället blev det ingen annan råd än att prostherrskapet måste stiga ur och hjälpa till att vända den åbäkiga droskan, sedan kusken spänt ifrån hästarna.

Så spände han för dem på nytt, satte sig upp på kuskbocken och klatschade med piskan, och nu fanns det ingen anledning att klaga på farten. Den blev tvärtom nästan för stark, ty det bar av halvvägs i sken utför backen, men den stackars värme och andfådde gamle prosten måste, precis som Lapp-Dora sagt, gå97

till fots sista fjärdingsvägen, åtföljd av barn och blomma.

Inga fula ord sade han som kaptenen om Dora, men kanske tänkte han i tysthet liksom den danske prinsen, att det finns mycket mellan himmel och jord som är svårt att begripa.

Undra på, att Lapp-Dora var en skräck för Hudiksvall med omnejd! Några fanns det dock, som visserligen rädda men dock med stor förtjusning följde gumman med blicken — på behörigt avstånd, förstås — där hon tassade fram tätt intill husväggarna. Det var vi barn, som i henne sågo en varelse på kornet lik de älskade sagornas troll, och det var inte utan, att vi tyckte hon spred glans över vår födelsestad. Hur många svenska städer kunde liksom vår skryta med en livslevande trollpacka!

Ebba Nordenadier.

7 Barndomsminnen. FRÄN HUDIKSVALLS FLICKSKOLAS BARNDOMSÅR.

Det länder Hudiksvall till heder och visar starkt bildningsintresse inom samhället, att man här tidigt sörjde för flickornas undervisning. År 1869 — elementarskolans födelseår — hade endast nio städer i Sverige flickskolor. Och ändå hade denna skola haft en föregångare, ett mellanting mellan skola och pension, som kom till stånd tio år förut — 1859 — genom några här bosatta fäders nitälskan att å hemorten bereda sina uppväxande döttrar en med tidens ökade fordringar överensstämmande »uppfostran». Den bar namnet Hudiksvalls flickskola och var inrymd en trappa upp i Wallströmska gården, som låg på den plats, där nu Sundsvallsbanken reser sin ståtliga fasad. Den förfogade över två rum med två klasser i varje och bestod sig lyxen av skolbänkar. Skolans bolagsmän och styrelse utgjordes av apotekare J. Brun, fabrikören E. Frisk, grosshandlare Pihlgren och disponent C. O. Regnänder. Man hade lyckats förvärva en synnerligen duglig föreståndarinna, fröken Jacquette Jägerström, som skötte arbetet tillsammans med sin gifta syster, fru Lindskog, samt fröknarna Brune och Nette. En annan syster till föreståndarinnan hade hand om hushållet och helpensionärerna.99

Fröken Jägerström undervisade i franska, ett språk, som hon behärskade så väl, att hon till och med höll sina förmaningstal på detsamma, förmodligen till stor lättnad för eleverna, som antagligen ej ansträngde sig över hövan med översättningen. Hon beskrives såsom en imponerande personlighet och åtnjöt oerhörd respekt. Särskilt de dagar, då hon trädde in i klassen, insvept i sin granna skotska schal — ett tecken på att hon var förkyld och krasslig — gällde det att samla sina tankar och ej svara hur som helst. Annars kunde det hända, att den temperamentsfulla föreståndarinnan övergav det främmande språket, knackade med kno-garna i bordet och utbrast: »Jag ville stöta peppar av er allesammans!»

Några av hennes nu grånade elever påstå, att de ännu i dag inte kunna se en grann skotsk schal utan att känna kalla kårar utefter ryggraden.

Emellertid var Hudiksvalls första flickskola utan tvivel en värdefull kulturell tillgång för orten, och då fröken J. på våren 1869 bortrycktes av smittkopporna, fick hon det eftermälet, att hon »nitiskt och framgångsrikt här verkat för den kvinnliga ungdomens bildning».

*

Redan samma år bildades ett nytt bolag, bestående av tullförvaltare R. Engelke, läroverksadjunkten J. Hallgren samt handlande T. Lindegren. Detta bolag inköpte den förra skolans inventarier och anställde ny föreståndarinna,

och redan hösten 1869 kunde den nya skolan, som erhöll namnet Hudiksvalls elementarskola för flickor, börja sin verksamhet.

Den nya föreståndarinnan hette Hulda Ljunggren,100

och när hon tillträdde befattningen var hon endast 26 år gammal. Hennes barndomshem låg i närheten av Uppsala, och hon hade fått sin uppfostran i universitetsstaden. Hon bragte med sig något av det rikt pulserande andliga liv, som utmärkt Uppsala under Geij ers-perioden. Både genom sin utmärkta undervisning och sin djupt lagda, varmt religiösa personlighet utövade hon ett inflytande på sina elever, som knappt kan uppskattas.

Inom kort blev hon mycket omtyckt av både föräldrar och barn, och de senare sågo upp till »tant Hulda», som hon allmänt kallades, med den blyga dyrkan, som dåtidens ungdom kunde ägna en storstilad människa. Fröken Ljunggren skötte undervisningen i flera ämnen; kristendom och tyska voro hennes huvudämnen. Vid hennes sida stod den fint bildade lektorskan Anna Schedin, som undervisade i språk, och den fryntliga handarbetslärarinnan fröken Fahlander. De äldsta eleverna biträdde också ander föreståndarinnans överinseende med lektioner i småklasserna.

Ganska många lärare undervisade i skolan. Magistrarna Roos och Back skötte den beniga matematiken, man ritade för teckningsläraren Sävström och sjöng för magister Nordin. Sånglektionerna tyckas ha varit elevernas rekreationstimmar, ty det berättas, att de sjungande inte bara stodo runt pianot utan att en del av dem höll till under detta. År 1873 utökades skolans kvinnliga personal av fröknarna Sebell och Weidemann.

Redan under fröken Jägerströms tid hade skolan blivit inrymd i en större lägenhet, Storgatan 50, som ännu man och man emellan bär namnet Klara Stjärna. Det var en våning, på fem rum, tambur och kök. Av101

dessa disponerade föreståndarinnan två rum och köket.

I det största klassrummet, som vette åt Storgatan och var försett med piano, residerade de högsta klasserna.

Allteftersom elevantalet växte — 1869 fanns det 28 elever, men efter tio år hade antalet fördubblats — fick man taga alla utrymmen i anspråk, och så kommer det sig, att vi efter några år finna första klassisterna i tamburen, där de, omgivna av kappor, hattar och mössor försöka koncentrera tankarna på de olika läroämnena. Lästiden räckte från 8 f. m. till 2 e. m. med avbrott för en timmes frukostrast. Vid undervisningen lades huvudvikten vid ämnena kristendom, svenska, historia, geografi, franska och handarbete. Engelska och tyska hade färre lektioner än franska; alla främmande språk voro valfria.

Man arbetade med allvar och grundlighet. I den första tryckta årsredogörelsen år 1879, förekomma respektingivande läxuppgifter för de två högsta klasserna. Klass 6 hade — frånsett måndagen, som redan på den tiden var veckans lindrigaste dag — en över-läsningstid, som vissa dagar steg till nära fyra timmar, och klass 5 använde till tisdagen på två läxor i genomsnitt fyra timmar. Någon klagan över att eleverna blevo överansträngda tycks dock inte ha förekommit.

Flickskolans föreståndarinna, fröken Hulda Ljunggren.102

Men man hade en mäktig sporre till flit, som ej förekommer nu — man var placerad efter sina kunskaper. I klassrummet stodo långa bänkar med 4 à 6 lådor i varje bänk, och var elev hade en låda för böcker och skrivsaker. N :r 1 i första bänken tillhörde den, som hade högsta betygssumman för veckan, n :r 2 den näst bästa eleven o. s. v.

Man fick nämligen betyg efter var lektion — 0.1. 2. 3. — och när lördagen kom, summerades betygen ihop och betygsböckerna skickades hem för att visas för målsman och förses med hans namnteckning. På lördag middag trädde fröken Ljunggren in i klassrummet med de grönstrimmiga böckerna under armen, och medan eleverna lyssnade under andlös spänning tillkännagav hon betygsresultaten och placeringen för den följande veckan.

Sedan hon avlägsnat sig brakade en storm lös i det annars så fridfulla klassrummet. De nedflyttade brusto som på kommando ut i tåre floder och kastade med stort buller ner sina böcker i den nya lådan, under det att de andra,

med torra ögon och näsan en aning i vädret, inrättade sig på sina nya platser. Veckans arbete förklingade alltså i en bedrövlig dissonans. Mien barndomens sorger äro sällan varaktiga, och på måndagsmorgonen voro lördagens gråtorgier allaredan ett bleknat minne, och man uppträdde lugnt och behärskat.

Det är betecknande för regimens framsynthet, att gymnastiken tidigt upptogs på schemat. Till att börja med leddes gymnastiken av fröken Ljunggren — en skolföreståndarinna måste kunna litet av varje den tiden — men övertogs sedan av löjtnant Axel Härdelin. Tre gånger i veckan hade man lektion i stora skolsalen. Bristen på redskap togs inte vidare tungt.103

Hudiksvalls elementarskola för flickor, »Klara stjärna».

Det fanns en hel del små stolar med låga ryggstöd, vilka lades omkull på golvet med jämna mellanrum, och sedan kommenderades »hopp i ström» över stolarna till stor förtvivlan för hyresgästen inunder. De gymnastiserande voro iklädda dräkter av fri modell: kolt garnerad med bomullsband samt knäbyxor. Det hände till och med att en och annan elev uppträdde i sin brors avlagda långbyxor. Men det var ej så noga; man skulle ju inte ha uppvisning för en större allmänhet utan gymnastiserade endast för hälsans vårdande.

Det trägna arbetet avbröts då, som nu, av diverse lovdagar, av vilka åtminstone en saknar motsvarighet nu för tiden. En dag syntes någonting sällsamt på Storfjärden, någonting liknande en rörlig skog, som förmörkade de vita vidderna. Det var väldiga skaror av renar, som kommo från fjällen, där betet blivit104

knappt, och över Ramsjö och Bjuråker sökte sig fram till Hornslandet, där det fanns gott om renlav och mossa. Då fick skolan lov, och alla stormade ner till fjärden för att beundra det ståtliga skådespelet.

Men ännu roligare var fettisdagslovet, då skolpojkarnas karnevalståg drog genom staden och med större och mindre kvickhet illustrerade de aktuella händelserna. Den kvinnliga ungdomen, som då ännu ägde den passiva men högst värdefulla dygden att i ur och skur beundra det manliga ingeniet, kilade från gränd till gränd för att genskjuta tåget och beundra ståten så många gånger som möjligt.

På tal om lov, kanske jag skulle nämna några ord om rasterna. I regel gavs mellan varje lektion omkring tio minuters rast. Då lektes det med liv och lust, och det behövdes ingen gymnastikdirektör för att sätta lekarna i gång. Ofta voro dessa fantasifulla med en allvarligare innebörd. Så lektes det en hel termin historiska lekar. Flickorna föreställde Gustav Vasa och Gustav Adolf med sina män, och repeterade så på ett roande sätt vad de lärt sig under historielektionerna. Det mötte ingen svårighet att besätta de stora konungarnas roller, men bovarna utövade ingen dragningskraft. Göran Persson ville till exempel ingen vara.

Under fransk-tyska kriget 70-—71 lektes det naturligtvis krig. Tyskar och fransmän utkämpade fruktansvärda snöbollsbataljer, förskansade bakom var sina snö fästningar. Det berättas, att tyskarna en gång till-tygade ett par fransmän så hårt, att de blevo hälsofarligt genomblöta. Men den vänliga föreståndarinnan visste råd. Hon iklädde de besegrade var sin kamkofta, medan klänningarna hängde på tork, och så skrudade105

Elever år 1870 vid Hudiksvalls Elementarskola f. flickor. Överst fr. v.: Hilma Claesson, Ellen Andersson, Hildur Norelius, Alma Mörk, Lina Engelke, Anna Fougt, Anna Ferner. Mellerst fr. v.: Hilda Andersson, Maria Hallgren, Thorborg Hedlund, Siri Norelius, Gunnil Lindegren. Nederst fr. v.: Tea Lindegren, Ida Lundström, Anna Engelke, Hanna Södersten.

fingo de, till kamraternas stora förnöjelse, deltaga i undervisningen.

Det fransk-tyska kriget sysselsatte för övrigt sinnena ej bara under leken. På handarbetslektionerna repade de yngre eleverna charpi, — gammalt linne lämnades av familjer i staden — och de äldre sydde förbandsartiklar, medan lärarinnan under tiden föreläste ur tidningen skildringar från krigsskådeplatsen.

På regndagarna höll man under rasterna till i stora salen, och då kunde det hända, att någon av skolans storsångerskor klarade rösten med en kritbit, satte sig vid pianot och sjöng en känslofull visa, till exempel den, som börjar så här:

Det satt en flicka uti en hage till henne kom det ung sjöman —106

Terminen med sina sorger och fröjder avslutades med examen. Vid julen var det dock endast examen i kristendom samt sånguppvisning och handarbetsut-ställning. Den sistnämnda gav anledning till att under de två sista veckorna förekom någonting som just nu är ytterst modernt och som kallas »koncentration i arbetet». Omedelbart efter morgonbönen följde en kristendomslektion, och sedan handarbetade man hela dagen. Då och då avbröts arbetet av sång. Flickorna hade så bråttom, att de till och med hoppade över tio minutersrasterna och knappt gåvo sig tid att frukostera på medhavda smörgåsar och dricka ur sin mjölkflaska. De förfärdigade arbeten i korsstygn och pärlor, alma-nackspärmar, pärlbörsar, klocksnodder och lamphattar, prydda med en kanariefågel av gult ullgarn, med svarta pärlögon och näbb av mandel.

Så kom då avslutningsdagen. Den viktigaste stunden var förhöret i kristendom, som hölls av fröken Ljunggren själv. Åhörarna voro många, ty hennes kristendomslektioner hade något att ge åt både äldre och yngre.

Sedan beságos de utställda handarbetena, varefter några sångnummer sjöngos. Den högtidliga avslutningen förrättades av läroverkets inspektor, kontraktsprosten Norelius.

På vårterminen förekom ingen handarbetsuppvisning; då sysslade man med linnesöm för hand. Symaskinen var visserligen uppfunnen men var ännu ej spridd. De oändligt långa efterstygnsraderna, där stygnen måste se ut som små pärlor och ej fingo tagas över mer än två trådar, togo sin dryga tid, och glädjen var stor, när man äntligen hade plagget färdigt.

Vid vårterminens slut var det examen i de flesta107

ämnen. Den räckte i fyra timmar och avslutades, också den, högtidligen av skolans inspektor.

Jag nämnde, att skolans elevantal fördubblats inom tio år, och lärare och lärarinnekåren hade ökats i enlighet därmed. Den första tryckta redogörelsen 1879 upptar 78 elever, samt sex lärarinnor, inklusive föreståndarinnan och fem tim- och övningslärare.

Vid ungefär samma tid beviljades skolan anslag av stat och landsting, och genom frikostiga gåvor och lån blev det möjligt för läroverket att år 1881 flytta in i sin egen lokal.

Sigrid Enlund. FLICKSVÄRMERI.

Epidemien i Hudiksvall började lömskt och försåtligt en vår i mitten av 70-talet, men tilltog snart i oroväckande grad. Egendomligt nog var den, praktiskt taget, begränsad till flickskolan, vars lärarinnor dock, så vitt man vet, voro fullkomligt immuna mot smittan.

Några stänkfall lära ha förekommit i själva staden men av så lindrig art, att ingen fäste någon vikt vid < dem.

En annan egendomlighet för denna epidemi var, att den härjade allra svårast i flickskolans högsta klasser. I gosskolan däremot fanns av förklarliga skäl intet enda fall att anteckna.

I mitten av denna vårtermin var det verkligen synd om flickskolans elever, ty sjukdomens art var sådan, att varje möjlighet att skolka var utesluten, varför dess plågor måste uthärdas i tysthet. Att en skolflicka var angripen av det onda röjdes dock genom håglöshet för skolarbetet i dess helhet och verkligt intresse endast för vissa, ack så få, lektioner i veckan. Dessa symtom voro gemensamma för de båda högre klasserna, men för övrigt voro de av olikartade slag. Några av flickorna voro till den grad tankspridda under lektionerna, att de hotades med nedsatt flitbetyg och stränga förebråelser av lärarinnorna, då de inte ens109

kunde svara på den enkla frågan: »Vad i all världen går åt er?» Straffpredikningar av stränga pappor och gråtmilda förmaningar av ängsliga mammor, ingenting hjälpte; det blev bara etter värre.

Andra flickor, som voro mindre hårt angripna, lyckades skapligt nog följa med lektionerna, men emellanåt logo de på ett fånigt, själsfrånvarande sätt, som retade lärarinnorna otroligt, emedan leendet dök fram i de mest olämpliga stunder. En normal eller åtminstone väluppfostrad flicka sitter inte och småflinar för sig själv, då historielektionen rör sig om t. ex. Stockholms blodbad. Undra på, att lärarinnan blev rasande och med strängt

ogillande frågade den leende flickan, om hon inte hade något hjärta? Ack, hon förstod inte, att det just var hjärtats tysta tankar, som framkallat det i hennes tycke omotiverade och idiotiska småleendet! Denna gång smålog denna särskilda flicka endast därför, att hon ett tu tre hittat på ett bra rim på »glöd». Hon och några av kamraterna hade nämligen i hemlighet börjat ägna sig åt skaldekonsten och diktade för brinnande livet under lediga stunder känslofulla, fast knaggliga verser om »vår» och »tår», och »hjärta» och »smärta» och annat i samma stil.

Somliga nekade absolut att vara med om några yngre, osmittade flickors muntra lekar; de gingo omkring med inåtvänd blick och rynkade på näsan åt alla »barnsligheter».

De få, d. v. s. småflickorna, som inte kände några symtom alls, togo på annat sätt skada av den underliga luft de inandades; de blevo avundsjuka, spydiga och i allra högsta grad nyfikna, i motsats till de allra svårast angripna flickorna, vilka med lidande uppsyn voro övernaturligt goda, milda och känslofulla.110

En dag råkade en av dessa småflickor få höra ett samtal mellan några av de äldre kamraterna. Må ingen tro, att hon tjuvlyssnade! Hon blev inte ens frestad att göra det, ty kamraterna voro så i farten, att de inte alls brydde sig om att tioåringen satt i en vrå i samma rum och pluggade — åtminstone såg det så ut — på nästa lektions läxa.

Jag måste väl nu tala om, att upphovet till den smittosamma sjukdomen var en ung »magister», som under vårterminen vikarierade i gosskolan samt undervisade i något ämne — vilket har jag glömt •— i flickskolans två högsta klasser. Så vitt jag minns, var den unge läraren något korpulent men hade lockigt hår och pigga ögon. Som en romanhjälte såg han dock inte ut, men det behövs ju inte särskilt stora yttre företräden för att en ung lärare skall bli föremål för skolflickors svärmeri. I förbigående sagt, berättade en flicka en gång för mig, att hon och hennes klasskamrater svärmade våldsamt för en mycket ful lärare, vilkens porträtt — taget ur en tidning — de för att ingen orättvisa skulle vederfaras någon, klippte sönder, så att var och en fick en bit.

För att återgå till flickornas samtal, sade den största av dem:

— Och kan ni tänka er, han är bestämt kär i Agnes (skolans äldsta och sötaste flicka).

— Varför tror du det?

— Jo, under lektionen i dag tittade han så länge och underligt på henne, och det såg precis ut, som om han blev röd i ansiktet.

— Det är han ju alltid, invände en annan flicka, som alltid höll sig till sanningen. Hon blev ögonblickligen nerhyssjad.111

— Var det inget mer? undrade en tredje naivt.

— Inget mer! Det måtte väl räcka. Har han nånsin tittat underligt på dig eller någon annan av oss?

Nej, det kunde ingen påstå att han gjort. En samfälld suck, tung och sorgsen, nådde som en susning den lilla flickans öron.

— Vad gjorde hon då? frågade de andra ivrigt.

— Asch, hon såg bara fånigt lycksalig ut. Jag skulle då inte vilja visa mina känslor så öppet, förklarade den första flickan stolt men avundsjuk.

Det ringde till lektionen, men tioåringen hade fått mycket att tänka på, och när skolan var slut för dagen, funderade hon fortfarande på, om inte också hon skulle kunna bestiga ärans höjder och bli beundrad och avundad av kamraterna. Om det bara behövdes att få en lång och »underlig» blick, så fanns det ju en smula hopp.

Det var strålande sol den dagen, men gatorna voro fortfarande oerhört smutsiga och våta efter nattens ösregn. Tioåringen tog med olustig min pä sig sina något för stora galoscher. Tänk, att man skulle tvingas att ta så'na fulingar på sig, så snart det regnat aldrig så litet!

När hon så gick i riktning mot fiskarsta'n, såg hon på avstånd en välbekant, frodig gestalt komma gående.

— Gode Gud, låt mig tvinga honom att titta på mig, gör det, snälla Gud! bad hon åter och åter och saktade stegen, för att Gud skulle hinna höra henne, innan det oundvikliga mötet skedde.

Bönhörelsen kom, hon fick plötsligt en idé, och den hade hon sina avskydda galoscher att tacka för. De glappade nämligen för vart steg och gjorde sig på-minta. Då bara ett par av den tidens alnar skilde henne112

från magistern, stannade hon, och i nästa ögonblick svävade en av galoscherna upp i luften, beskrev en sirlig båge och lade sig med ett sakta plaskande framför den beundrades fötter.

Vad han gjorde, undrar ni? Jo, han tvärstannade, stirrade en sekund på galoschen och blickade sedan in i ett par förväntansfulla barnögon.

— Det var nu också ett sätt! utbrast han skrattande, lyfte lätt på hatten och gick vidare. Vad menade han med de mystiska orden? Nåja, det gjorde förresten detsamma. Han hade i alla fall tittat på henne och det ordentligt ändå, om inte precis underligt. Det såg snarare ut, som om han haft roligt åt henne.

Eldröd i ansiktet tog hon upp sin misshandlade ga-losch, som hon kanske kramat, om den inte varit så våt och smutsig.

Dagen därpå blev en stor dag för tioåringen. Vid frukostrasten, då både stora och små trängdes i kapprummet, vände hon sig till ett par kamrater och sade högt och tydligt men i tämligen likgiltig ton, som om det varit fråga om en ganska vardaglig sak:

— I går mötte jag magister Melin på gatan, och han stannade och tittade länge på mig, och när han sedan gick förbi, smålog han på ett underligt sätt och lyfte artigt på hatten.

Väninnorna kippade efter andan, och de äldre trängde sig närmare.

— Hur kom det sig, att han tittade på dig? frågade flera undrande röster.

— Ja, inte vet jag, svarade tioåringen självmedvetet och något på sidan om sanningen.

Hon åkte bums upp på ett högre plan — magistern älskade visserligen Agnes, men — han hade smålett113

så underligt mot, ja, det gör detsamma vad tioåringen hette. Den beundran och avund Agnes förvärvat, omslöt nu, om ock i mindre grad, den lilla flickan, som en hel vecka blev föremål för ett hjärtligt närmande från äldre kamrater, som hittills inte ens tittat åt henne.

Men så kom skrällen. En dag stod det i Hudiksvallsposten att magister Melin förlovat sig med en flicka från en helt annan stad. Jag drar ömsint en slöja över den dagens lidanden.

Underligt nog gjorde denna hästkur ett snabbt, om också inte smärtfritt, slut på epidemien. De tankspridda samlade åter tankarna, skaldinnorna återvände till prosan, och småflickorna hade inte längre orsak att avundas de äldre. Vid terminens slut kunde lärarinnorna till sin stora glädje utdela flitbetyget A till sina elever.

— Vad tror du, att det egentligen var fatt mecl dem för några veckor sedan? frågade en lärarinna sin kamrat.

— De kände, att det var vår i luften, svarade hon med ett fint leende.

Ebba Nordenadier.

8 Barndomsminnen. VAD JAG MINNS AV 70-TALETS »HUDIK».

Lärarna, kamraterna och de hem, som öppnades för oss skolpojkar, särskilt för dem av oss som ej hade föräldrahem i staden, det är de minnen från skoltiden, som trotsa åren och än i dag liva upp en gammal man, när han tänker på 1870-talets »Hudik».

Skoltidens bekymmer och vedermödor, t. o. m. gatornas och grändernas namn, ha till stor del bleknat i hågkomsten, men lärarna, kamraterna och de vänliga, gästfria hemmen kvarstå i ett idealiserat, ljust minne, särskilt hemmen och deras invånare. Det dagliga umgänget med lärarna och pojkarna vållade ju en del slitningar, tillrättavisningar av de förra och ett och annat »gruff» med de senare, varigenom det idealt ljusa kan mattas

något, men hemmen, och mest de hem, där det också fanns jämnåriga flickor att umgås med, de bli en med åren allt kärare att minnas.

Sedan jag lämnade skolan 1879 har jag sammanträffat än med den ene, än den andre av lärarna och sålunda haft tillfälle att med dem kollationera hågkomster från den tiden. Särskilt: högtidligt var det att en gång få uppvakta min förste rektor, Gilljam, när han såsom ecklesiastikminister hade kontrasignerat min fullmakt som professor i Uppsala. Likt de flesta verkligt stora personer med strängt upptagen tid syntes också Gilljam aldrig ha brått, och han skänkte den115

unge professorn ett längre samtal. Han mindes mycket väl oss pojkar och genomgick med mig särskilt pojkarna från Bjuråker, min födelseförsamling. Han ej blott mindes dem, han tog också del av deras öden i livet. Det var Bernhard (Benne) Ehinger från Frig-gesund och brödraskaran från Moviken, Härdelinarna.

Nästan lika högtidlig till mods kände jag mig den dag, då jag som färdig läkare mottog lektor Herman Lundqvist som patient. Han var av oss skolpojkar känd som en av de strängaste magistrarna. Att översätta en läxa ur Cæsar för honom utan att förråda, att man mer än skäligt använt sig av annan hjälpreda än lexikon, var ingen lek. Och så sant tror jag, att den forne discipeln darrade med hörluren, när han skulle avlyssna farbror-vännen Hermans hjärta dess toner.

När jag så nämnt min förste rektor har jag därmed ej glömt Sidwall, min andre och siste rektor, och ej heller för min siste klassföreståndare, Lundqvist, glömt den förste i min första klass, magister Söderström, eller de mellan dem befintliga lärarna.

Det skulle ej falla sig svårt att taga fram ett och annat minne av dem, men blott ett par må anföras av dem, som etsat sig in i skolgossens hågkomst. I andra klassen var magister Wiström föreståndare, allmänt kallad kort och gott »Alfred», därest vi ej rent av sade »Snus-Alfred», ty hans kärlek till »prisen» gav spår efter sig på hans pulpet. Han hedrade mig en dag, då vi företagit oss ofoget att skjuta till måls på klassens tak, och alla förklarade sig ej ha gjort det — han hedrade mig med orden: »Ja, dig tror jag, för du ser så oskyldig ut» — om detta nu var så hedersamt i den situationen. »Alfreds» aktning för mig minskades emellertid dock senare, när vi voro på natur-116

vetenskaplig utflykt utåt skären och han ville rikta sitt museum med en sjöfågel. Då skottet brann av vände magistern huvudet från bössan och bommade glupskt. Jag skrattade, men det skulle jag inte gjort.

Från tredje klassen minns jag magister Jakob Hallgren. Det var en olat hos den klassen att kasta »pap-perssuddar» mellan bänkarna; något nöje skulle man ha. I regel var jag inte med om sådant, men en gång kom en sådan där tingest till min bänk. Vips befordrade jag den vidare. O fasa! Den hamnade på magister Hallgrens vänstra kind. Rytande for han upp: »Vem var det?» På ögonblicket reste jag mig. Hallgrens nästa ord voro ej många men minnesvärda:

— Det var rätt att strax erkänna, gör ej om det, du slipper anmärkning, sitt ner!

Innan veckans slut hade Hallgren emellertid sökt upp min målsman, och jag hade fått en erinran om att måtta bättre en annan gång. För resten fick jag bära in toddyvattnet till de båda herrarna en stund senare och — höjden av förståelse — även sitta hos dem en stund.

I fjärde klassen härskade magister Marcus Wester. Jag har sedan den tiden sett många män med glasögon, men ett par så genomträngande ögon som Westers har aldrig senare mött mig bakom glasen. Jag tror än i dag, att hans blick trängde genom ej bara oss pojkar i rummet men även genom väggarna ut till det, som vi därute hade för oss. Jag ser honom än i dag med huvudet lutat mot handen och under denna ett par ögon, för vilka intet kunde döljas. —

Så kommo Östman, Himmelstrand, Selander m. fi. Av dessa må jag endast erinra om lektor Pettersson, lärare i kristendom i gymnasiet.117

Laborationer för »Alfred».

(Teckning av Agi Lindegren.)

Han brukade besöka pojkarna i deras bostäder, i synnerhet dem, som ej hade eget hem i staden, och han tog dem gärna med sig ut på promenad. Honom är jag skyldig mitt hjärtas varmaste tack. Han var den förste, utom min mor, som i personligt samtal gav mig en försmak av betydelsen i gudsfruktan såsom ledande livsprincip.

Av särskild anledning blevo hans besök hos mig kanske tätare än de annars skulle ha blivit. En natt vid 2—3-tiden upptäckte jag en begynnande eldsvåda i närheten av min bostad. Jag bodde då hos en fin fiskarfamilj vid en av backarna nedanför kyrkan och blev den förste som alarmerade polisen. Stort förhör118

av rektor Sidwall om vad en skolpojke kunde ha för sig den tiden på natten. Han satt helt enkelt vid sina böcker, ty han skulle »hoppa över» en klass, och förhöret stannade så vid ett råd av rektorn, att inte sitta uppe om nätterna. Men lektor Pettersson kom därefter oftare än förr och tog mig med sig ut. Den gode, käre lektorn, som jag sedan aldrig mer återsåg; jag tror att han sedermera blev kontraktsprost i Dalarna.

Kamraterna i »Hudiks» skola kunna tala för sig själva, de som ännu leva. Bortgånga äro Alfred Jensen, den förnäme orientalisten, Agi Lindegren, den framstående slottsarkitekten. — Agi och jag startade för övrigt ett »större» ornitologiskt verk — i tredje klassen. Agi skulle måla alla fåglarna i parken vid Åvik och jag skriva texten. Emellertid hittade Agi på det strecket att också rita en galge med en bild av magister Wiström hängande i den, vilket upptäcktes av »Alfred». Porträttlikheten var så stor, att intet misstag var möjligt. Och så blev det ett hastigt slut på Agis och mitt samarbete. Borta äro också Sven Brun, Sixten och Erland Regnänder, för att nämna några av de Hudiksvallspojkar, som då togo hand om landspojken och förde honom till sina hem.

Märkligt nog minns jag från några hem livligare husfrun, från andra husfadern, medan från ännu andra bådas bilder stå lika klara.

Från Sven Bruns hem — de äldre bröderna August och Carl tillhörde en annan generation, liksom deras för sin skönhet omtalade syster Julia — har jag ett lika starkt minne av båda föräldrarna. Deras ståtliga hus i två våningar mitt emot skolan hade liksom de omgivande husen en härlig, terrass formad gård med fri utsikt utåt stora fjärden. Det var en fröjd att in-119

nanför stenräcket högt över gatan följa det rörliga livet nedanför på kajen och vid fartygen.

På terrassen såg man också någon gång apotekaren Julius Bruns vördade gestalt. Det låg ett skimmer av förnämhet och lärdom över honom. Vi visste också, att han var en stor svampkännare och att han sysslade med ett filosofiskt arbete, i vilket han ville framlägga sin livsåskådning. Man såg honom däremot sällan ute på gatan, vilket bidrog att öka vördnaden för hans studienit. Till fru Brun kom jag senare att stå i outplånlig tacksamhetsskuld. När jag nämligen under ett par år före studentexamen var elev på Brunska apotekets filial i Järfsö, var det fru Brun, som på det ömmaste sätt meddelade mig en hälsning, att min moder än en gång ville se mig, innan hon för alltid slöt sina ögon. Min mor dog innan veckans slut. Under tiden hade också min far gått hädan efter blott ett par dagars akut sjukdom, och sida vid sida buros de till den sista viloplatsen. Hela denna sorgens tid hade jag i fru Brun en deltagande vän, som jag alltid burit i tacksamt minne och gör det än i dag.

Även från doktor Finemans fint bildade hem vid stranden av Lillfjärden stå pojkarna Gottfrid, Ludvig och Göstas föräldrar i livligt minne. Att doktorn imponerade på mig berodde ej endast på hans alltid

Apotekare Julius Brun.120

vänligt leende anlete eller att han i många år varit mina föräldrars läkare, men också därpå, att han utövade det kall, som jag redan då — och alltjämt sedan — ansett vara det härligaste en människa kan få.

Och tant Mimmi, den blida, sällsport vänliga och i allo tilldragande fina damen vann genom hela sitt väsen och — jag måste säga det — genom sin brytning på det finländska språket och den välljudande rösten gossens beundrande tacksamhet. Henne fick jag senare återse i Uppsala. Hon hade samma fina väsen som förr, snarast ytterligare förfinat av ålderns patina.

I Alfred Jensens föräldrahem blev det mest fadern, ingenjören, som tilldrog sig gossens blickar. Ingenjör Jensen var en känd ordensbroder; jag vet ej, om han var frimurare, men jag tror det. Men i varje fall måste han ju sitta inne med alla möjliga hemligheter och handhava nycklarna till mysteriernas allra innersta helgedom. Sannolikt var det hans djupsinniga funderingar, som gjorde, att han ej hade mycket att säga oss pojkar.

Om jag skulle försöka mig på att skriva en novell, där huvudpersonen var en glad och god medelålders man, skulle jag försöka att för vignetten skaffa mig bilden av Agi Lindegrens pappa, den alltid, även till det yttre, soignerade klädeshandlanden. Han skulle ha

Bokhandlare Sam. Hellström.121

mycket kunder i sin fina butik för att försumma att skämta med oss pojkar.

Allvarsammare gick det då till i de övriga stora familjerna, där jag plägade vara gäst: hos Jennisches, bokhandlanden Hellströms, Pihlgrens, Regnanders, Söderstens, Åströms m. fi. Till dessa bör jag för övrigt räkna också farbror Wirk-man, som visserligen var ungkarl men dock gärna samlade ungdom omkring sig och sin syster. Sällan lämnade man hans hem utan att ha något med sig i fickan.

Överallt var det emellertid nästan bara pojkar att umgås med. Visst hade en och annan av dem en eller flera systrar, men antingen voro de »för gamla» för oss eller »för unga». Det var därför en fröjd att under ferierna få komma i sällskap med sina egna systrar och andra flickor i Bjuråker och Delsbo, flickorna Ehinger, flickorna Härdelin på Nordanäng och först och sist flickorna Wixner och Louise Hassel-huhn i granngårdarna till mitt hem.

Så var det under den första delen av min skoltid, men en slump gjorde emellertid, att jag den senare delen i skolan fick tillträde till en rad av hem i lärdomsstaden, där jämnåriga flickor gåvo omväxling åt ungdomsglädjen. Vid tiden för min uppflyttning till

Handlanden C. A. Wirkman.122

5 :e klassen inträffade det att »spanske» hovharpisten Sjögren gav en konsert i Hudiksvall.

Som vanligt uppläts också för denna konsert skolans gymnastiksal, som av lokaler i profana hus var den största. Till konserten behövde Sjögren en barnröst för ett av sina nummer. Vår sånglärare, direktör Be-dinger, utsåg mig att sjunga den biten. Tänk det, att sjunga solo med ackompanjemang av en hovmusiker, till på köpet en spansk sådan. Trots ramp feber gick numret oklanderligt för mig — och sångaren var upptäckt, åtminstone av skolflickorna.

Nya omständigheter tillstötte. I gymnasiet hade gymnasistföreningen »Rimtussarna» en kvintett på horn. Hugo Hallgren, Nils Frisk, Henning Sandelin och Herje Crantz voro de ledande. På grund av vakans för tenorbasunen blev jag anmodad övertaga detta instrument och debuterade offentligt med solot »Qvinnans lof». Debuten skedde från en roddbåt en ljum vårafton på Lillfjärden.

När det så till sist uppdrogs åt mig att hålla festtalet vid den högtid som »Rimtussarna» firade i skolans bönsal den 30 nov. 1876 till minne av Karl den tolftes död, stod gossen på höjdpunkten som konstutövare och estet. I själva verket var det härmed också slut för honom på det området, tjr snart blev det annat att tänka på än harpor och cymbaler. Emellertid var det, så vitt jag kan förstå, konserten och tenorbasunen som för mig öppnade vägen till också skolflickornas hem.

Om jag minns rätt, gjordes början av Hildur Norelius, den näst äldsta dottern till skolans inspektor, stadens kyrkoherde. Det var sannerligen en märkesdag att vara gäst hos inspektor mitt i kretsen av ett fem-123

Gårdsplanen i Brunska huset.

tontal jämnåriga flickor. Den äldsta av inspektorns döttrar, Jenny, gjorde sig ej yngre än hon var, men deltog också hon i våra lekar. Den vördnadsvärde prosten med den goda, nästan milda blicken från två djupa ögon tittade några gånger med välbehag in till oss.

Att också stadens flickor kunde vara så rara och trevliga hade jag knappt trott. Detta var annat än att bara genom

klassrummens fönster se dem stilla och otillgängliga vandra förbi. Somliga vågade man ej ens »titta på». Detta gällde särskilt döttrarna till våra lärare, såsom Sigrid Hallgren och Ebba Wester. Vem visste vad de kunde tänka om något sådant och sedan kanske berätta det för papporna! Hade man då124

anat, att man senare i tiden skulle få höra Sigrid Hallgren som en av Rhendöttrarna på K. Operan, och att Ebba Wester skulle samla oss, gamla pojkar, kring sig och barndoms- och ungdomsminnena från 50 år tillbaka — ja, då hade vi nog »tittat» också på dem redan då — trots papporna. Det var inte mammorna vi voro rädda för.

Tack vare inspektörs och Hildur Norelius' samverkan — närmast Hildurs — fick jag glädjas åt introduktion i ett flertal flickors hem från väst till ost i staden. Långt borta i väster hade vi Agnes och Thorborg Hedlunds förnämliga hem. Jag vet ej hur det kom sig, men vi pojkar hade en förnimmelse av att de voro upptagna av andra än av oss; åtminstone fick jag det intrycket. Kanske berodde detta, vad mig beträffar, på att jag var informator för deras kusiner, Nils och Ivar Malmkvist från Nianfors. Första gången jag sammanträffade med flickorna Hedlund var nämligen i Nianfors, dit de kommo i vagn med två hästar för att hälsa på Hildegard och Ingeborg Malmkvist.

Redan detta var ju tillräckligt för »informatorn» att dra sig tillbaka — vagn med två hästar och däruti endast de två helt vitklädda flickorna!

Vintertid hade de emellertid att bjuda på den ypperligaste kälkbacke jag någonsin skådat, Kristinebergs-backen hette den, om jag inte minns orätt.

Så kom i tur och ordning Elvira (Biddy) Schultz' hem på Kullen, men där regerade mest Mauritz och Bernhard, hennes bröder, och deras stora hundar.

Bernhard blev en vän för livet, och jag har på gamla dar haft glädjen att med tacksamhet samarbeta medParti av kanalen.126

hans dotter Eva på min institution vid Karolinska institutet i Stockholm. Så har också varit med Ingeborg Malmkvist. I förbigående sagt: sådana frukostar som i sommartältet på Nianfors' stora plan mellan herrgården och trädgården samt parken och under tant Thé-rèses spira serverades knappt annorstädes. Det skulle då möjligen ha varit hos farbror Wirkman och hans syster i deras magnifika matsal eller i den enkla matsalen för apotekspersonalen i Järfsö, där fröken Anna Janson sörjde för den lekamliga trevnaden.

Så kom härnäst i staden, västerifrån räknat, Hulda Södersten och hennes hem. Liksom familjen Schultz var familjen Södersten ej ursprungligen Hudiksvallsfamilj, utan båda voro temporära gäster i staden, där de gamla ville njuta lugn och vila och samtidigt följa barnens skolliv. Båda dessa hem lågo så gott som på landet. De stora vackra trädgårdarna och parken inbjödo till friluftsliv redan inom gårdarnas hank och stör och uppsöktes gärna. Inomhus fördes ett gästfritt liv, som också i det närmaste överensstämde med godsägares.

På det dåvarande lasarettet, en stor, vitrappad barack, bodde Alida Näsberg. Visserligen var hennes far sånglärare under några av mina tidigare skolår, och Alida alltså en »noli me tänger e» som Sigrid Hallgren och Ebba Wester, men farbror Näsberg var också lasarettssyssloman och således ej så farlig som de riktiga magistrarna. Därför kunde man också utan fara för efterräkningar obekymrad åka kälke med Alida utför den långa backe, som förbi lasarettet ledde ner till Västra tullen.

Jag kan ej »passera tullen» utan att erinra mig mina välgörare, urmakaren och rådmannen Adolph Kumlin och hans fru Thérèse. De voro avlägsna släktingar127

till mig, och liksom min far kallade jag dem morbror och moster. I tio terminer åt jag deras bröd för intet, medan min ovärderlige farbror, postmästaren Axel Sundberg och hans älskliga maka Frida — som vid några och 80 års ålder ännu bor i sitt gamla hem i Bjuråker — till större delen försågo mig med livets andra förnödenheter. Tusen tack!

Och så är jag åter inne i staden. Vad skall jag säga om de många goda hemmen och deras rara invånare! Det var utom Hildur Norelius' hem, Anna Engströms, Mimmi Lindströms, Ellen och Hilda Anderssons och många andra. Visserligen var det lägre i taket där än i de förr omnämnda herrgårdarna, men tanternas och farbrödernas hjärtan

voro minst lika rymliga, och smörgåsarna och kakorna till saft och vatten voro fullt ut lika goda, som där det fanns stora rum. Särskilt hamnfogden Anderssons och hans frus hem var en fyndort för den, som ville göra bekantskap med stadens skolflickor, ty där kommo de och gingo, som om de varit hemma hos sig. Det var tant Maria som hade förtjänsten därav, ty hon var till sinnet lika ung som den yngsta bland oss.

Och vad skall jag säga om flickorna, ingen nämnd och ingen glömd! Jag vill blott säga följande. Jag har nu på gamla dar ansvaret för ett barnhem med ett 50-tal flickor i åldrarna 6 till 17 år. Min erfarenhet om flickornas betydelse för pojkars uppfostran gör, att jag gärna skulle öppna mitt kära barnhem för lika många pojkar som flickor, om donators testamente medgåve sådan användning av barnhemmets medel. Jag tvivlar ej heller på att flickor kunna ha både nytta och glädje av uppfostran tillsammans med pojkar — under insiktsfull ledning.128

Några av våra upplevelser och äventyr kunna kanske roa dem som voro med och ännu leva.

Från en av våra utfärder fick jag ett synbart minne för livet. I gröngräset skulle jag öppna en saftbutelj. En flisa av halsen skar av ett: stycke hud på toppen av mitt högra pekfinger. Den avskurna fliken hängde kvar vid fingret på en trådfin stjälk. Jag hann ej verkställa min tanke att rycka bort hud fliken, förrän en av flickorna — Emma Nygren tror jag det var -— resolut hindrade mig, lade huden till rätta och band om. Den läktes också fast, men ett ringformat ärr vittnar än i dag om lyckan av omvårdnad av små fina händer.

En annan gång voro vi, en hel skara ungdomar, bjudna till Hilda Wallclins hem,, prostgården i Bergsjö. Vi reste med en kustbåt från staden. Vid debarkeringen till Gnarps brygga fick jag i uppdrag att bära ner en flickas koffert. All right — det var den rätta! Men när min väninna vid ankomsten på aftonen öppnade sin koffert — låsen gingo bra — fann hon i den endast papper, rättegångshandlingar. Hildas bror, Pelle, redan medicine kandidat, klarade emellertid situationen. Nästan i sken åkte han på kvällen till Sundsvall, och hörde sig för på alla hotell, om där fanns en jurist från Stockholm. Mycket riktigt, på ett av dem fanns en förtvivlad man, som dagen efter hade en viktig affärsrättegång i staden, men när han på kvällen skulle ta fram sina handlingar ur kofferten fanns där allt annat än papper. Nu var han dock räddad, och Pelle blev sedan vår rådgivare i tvistiga ärenden.

Det dansades endast sällan bland oss, åtminstone där jag, som inte kunde konsten, var med. Jag blev kanske inte bjuden då, obehövlig och besvärlig, som129

jag ju var på danstillställningar. Men en dansbjudning var jag dock med på, och den glömmer jag ej. Tant Hilda Grafström hade samlat en hop ungdomar i sitt hem, den vackra herrgården på Strömbacka bruk. Ellen och Hilda Anderssons kotteri var talrikt representerat, ty fruarna Grafström och Andersson voro systrar, och båda två lika glada och goda. Tant Hilda visste, att jag inte dansade. Efter frukosten en dag, slösade hon bort hela förmiddagen på att lära mig dansa åtminstone vals. Vi dansade, hon och jag, till dess jag var trött av ansträngningen; men tant Hilda tröttnade ej.

Så kom då själva balen, och jag stod där förlägen, till dess tant Hilda bjöd upp mig — och sen var jag naturligtvis såld. Det var min första bal och blev min sista, där jag aktivt deltagit i dans. Men många gånger har jag önskat, att tant Hilda haft tillfälle att taga hand om och vägleda mig i Terpsichores konst.

Av er alla, min ungdoms hjältinnor, har jag efter den tiden oftare sett endast en — Hilda Wallin, som senare blev Oskar Bergs högra hancl på det eleganta konditoriet vid Regeringsgatan i Stockholm. När vi där räckt varandra handen över kassapulpeten, ha minnena från ungdomen ofta så bestormat mig, att jag varit nära att glömma mitt egentliga ärende.

Carl Sundberg.

9 Barndomsminnen. »TANT GUSTAVAS SKOLA».

Se bara på den lilla femåringen på familjeporträttet, där hon står med sina bröder! Ett runt ansikte med runda, uppspärrade ögon, en förvånad, frågande, undrande blick! Femtio år ha gått, sedan jag var hon, men mycket som hon undrade över då, undrar jag över än.

Femtio år ha gått, sedan jag på hösten 1877 för första gången vandrade till skolan. Jag hade nog på mig porträttets lilla skotska klänning med prickiga tyllärmar, håret var säkert mycket stramt uppstruket den dagen, kammat med vatten för att ligga riktigt slätt, tillbakahållet av rundkammen, som gick från öra till öra. Och vita strumpor och svarta skor hade jag nog också, ty den dagen gällde det att vara riktigt fin.

Jag höll mammas hand hårt i min, när vi nalkades det långa, röda, låga envåningshuset på gränsen till »fiskarsta'n».

Detta hus hade länge varit föremål för min skygga vördnad, ty det var ju »tant Gustavas skola». Min äldre bror hade redan gått där ett par år, och tänk, vad han visste mycket! Nog visste pappa och mamma mycket, ja, mest i hela världen, men — katekes, det var jag ändå inte fullt säker på, att de kunde lika säkert, som småttingarna i tant Gustavas skola.131

I stadens utkant.

Hela min treåriga skoltid hos tant Gustava står för mig som en rad lösryckta bilder, sekundlånga situationer, ett ord, en gest, en stämning. Om tant Gustavas sätt att undervisa etc. har jag naturligtvis inte ett begrepp, fast jag vet, att resultaten blevo goda.

Hur väl jag minns byggningen! Farstun var någonting långt, smalt och mörkt, som man skulle fort igenom. Så kom man in i köket, som var ett konstigt rum. En öppen spis tog upp en stor del av utrymmet och sköt långt fram i rummet. Mellan den och väggen åt gården löpte en smal och mörk gång, alldeles oändlig tycktes det mig.

Den som tog emot oss var Johanna, tant Gustavas trotjänarinna och allt i allo. Lång, smal och rak, med högburet huvud står hon i mitt minne. Brunt, slätt, benat hår, örnnäsa och en kraftigt befallande stämma132

hade hon också. Hon stod vid dörren, då vi kommo, och då gällde det att vara snygg om fötterna, annars blev man utskickad igen i den svarta, otäcka farstun. Jag ska säga, att vi hade respekt för henne!

Johanna och den öppna spisen ha i min hågkomst rent av jättelika dimensioner båda två. När jag längre fram läste sagan om häxan, som satte barnen på brödspaden för att skjuta in dem i ugnen, förlade jag ögonblickligt denna , hemska scen till tant Gustavas stora kök och bakugn.

När vi väl voro avsynade och gillade, fingo vi gå in i ett långt och smalt rum, som låg åt gatan, och lade där av ytterkläderna, varpå vi tågade in i skolrummet. Det var en sal, som sträckte sig över husets hela bredd, med två små kvadratiska fönster åt gatan och två åt gården.

Jag har i livligt minne detta rum med det stora, runda bordet i mitten och små fyrkantiga vid kortväggarna. Vid vart bord satt en klass, och tant Gustava gick från det ena till det andra och regerade sina tre klasser med järnspira.

På andra sidan salen hade hon för egen del ett litet hörnrum. Dit kommo vi inte ofta, många av oss inte alls, men det står kvar i mitt minne som någonting mystiskt och övernaturligt skönt. När tant Gustava gick i dörren, fångade vi en glimt av det allra heligaste därinne, en sekretär med små marmorpelare på skivan och mellan dem en strålande blomsterflicka, målad på en rund porslinsplatta. Det finns inte en sak i hela skolan så skarpt inpräglad i mitt minne, som denna blomsterflicka. Hon tycktes mig vara en vakterska av oanade härligheter.

Jag minns att en dag, då jag antagligen utmärkt mig133

genom någon alldeles extraordinär grad av kunnighet — jag hade kanske läst upp något »Vad är det?» med tillhörande bibelspråk utan att dra andan — gick tant Gustava fram till min plats, tog mig vid handen och förde mig in i det mystiska rummet.

Där stod jag tyst och överväldigad, undrande om något ännu märkvärdigare kunde inträffa. Ute i skolsalen rådde häpen och ljudlös tystnad.

Tant Gustava drog ut en låda i den underbara byrån och tog fram — en liten klase vindruvor. Jag minns inte vad hon sade, jag minns inte ens, om jag åt upp druvorna, jag minns bara, att jag gick ut igen, uppfylld av den

känslan, att allt som sedan komme att hända mig i livet skulle i jämförelse med dessa underbara ögonblick vara bara skräp.

Utanför skolans andra långvägg fanns ett skafferi, där tant Gustava bland annat förvarade en hel hop syltburkar. Inte så sällan hände det, att någon av oss undfägnades med en sked svlt, men detta var dock en tilldragelse, som försiggick på jorden. Denna lilla ceremoni stod för oss alla såsom något för snälla barn uppnåeligt, och det vilade ingen mystisk slöja av skönhet över skafferiet med dess rader av syltburkar på hyllorna. Men druvor, vaktade av en underskön blomsterflicka i ett tigande rum med pärlbroderade kuddar i soffan, det var det stora ofattliga.

Nu tror kanske någon, att undervisningen i denna märkvärdiga skola alltid ackompanjerades av gommens hörbara njutningar! Bort det!

De voro högtidsstunderna, men vardagen var allvarlig nog och arbetsam också, var säker på det! Tant Gustava var ingen av de moderna »kindergarten-tan-terna», som utforma varje lektion till ett konst- eller134

rättare lekverk, och vilkas högsta ärelystnad är att låta barnen lekande lära sig allvar. Nej, den tanken hade nog aldrig runnit upp i tant Gustavas hjärna: allvar måste det vara med läxorna, som måste läras utantill.

Och kunna dem som ett rinnande vatten måste man, annars satte tant Gustava sina runda ögon i en med skräckinjagande bisterhet, och då, o fasa! fick man en lugg eller smäll på fingrarna av hennes avskydda linjal.

Bestraffningen åtföljdes av några kraftiga förmaningar från tant Gustava — några tårar från det lilla offret, men jag tror nästan, att vi många gånger togo vår lilla gråtvers mer av känsla för det passande än av behov. Den lilla lipen var snarast ett väluppfostrat erkännande av vår förkrosselse inför den rättvisa upptuktelsen samt ett kvitto på valuta bekommen.

Det fanns visserligen några vettlösa ynglingar på sex år, som inte hade ett grand förståelse för vad god ton krävde. Jag minns särskilt en gång, då en dylik syndare skickades i skamvrån. Skolans oskrivna lag krävde, att man vid sådana tillfällen skulle stå vänd mot väggen under djup blygsel. Men denne upprorsman med ljuslockigt hår och gropar i kinderna stod vänd mot oss med ett pekfinger på vartdera ögonlocket och smålog.

Det gick en susning av häpnad genom alla tre klasserna, hälften förfäran, hälften beundran för ett så himlastormande mod. Men — tant Gustava följde riktningen av våra stirrande blickar! Ett par långa steg, och — syndaren var i bokstavlig mening omvänd. Jag minns, att vi efter denna korta men kraftiga exekution fortsatte vårt arbete med en oredig känsla av att den135

borgerliga ordningen var återställd, och ett hotande anfall mot skolans gamla institutioner tillbakaslaget.

Vad vi lärde oss hos tant Gustava? Det var mycket, det! Först och främst lärde vi oss läsa, och det gick fort nog. Vi hade en abcbok med alla möjliga förargliga stilar och bokstäver; när man lärt sig en sort, dök genast en annan sorts bokstäver upp, små och stora, tjocka och magra, kantiga och rundlagda.

Vi' tyckte nog, att det bara var kitsligt av »de stora» att vi skulle lära oss så många slags bokstäver. En liten en förklarade helt frankt:

— Jag har tittat i pappas böcker, och det står samma sorts bokstäver i varenda en.

Vi kommo nu överens om att inspektera våra pappors bibliotek, och dagen därpå kom jag till skolan med en stor, tjock bok.

— Här står det stora, tjocka bokstäver, sade jag, pappa säjer, att det är en fin bok.

Den beskådades med vördnad, men så började någon lägga ihop bokstäverna och utbrast efter en stund:

— Asch, det är inga riktiga ord, såna ord säjer inte människor utan bara negrer och ryssar. Så jag tycker ändå inte, att vi skulle behöva lära oss mer än en sorts bokstäver.

Men inte förty måste vi knoga på med alla sorterna.

Negrer och ryssar var det, ja! Negrer det var för oss småttingar någonting föraktligt och vidunderligt men på

samma gång ingenting, som man egentligen behövde vara rädd för. Men det minns jag, att när jag i bibliskan läste om den stora ormen, som måste gå på sin buk och äta jord, tänkte jag ögonblickligt: »det måste också negrerna göra!»

Men ryssarna! Kan någon människa förklara, var-136

för de voro vår barndoms fasa! Vi läste aldrig om dem i småskolan, men ändå var det väl knappt någon av oss som inte trodde, att de när som helst kunde komma och ta oss. Jag misstänker, att de användes av våra barnjungfrur att skrämma oss snälla med.

Vi kunde nog knappt läsa rent, när vi började med katekes och bibliska. Utantill skulle allting läras. Kunde man Vad är det? med alla bibelspråken »som ett rinnande vatten», då ljusnade tant Gustavas stränga blick. Men att katekesen skulle behöva förklaras för sexåringar, föll på den tiden ingen in. Man tänkte väl som så: »låt den yttre formen bli barnens egendom, förståendet kommer med åren».

Jag tror för resten, att största delen av oss aldrig tänkte på, att det vi lärde utantill också borde förstås. För min del får jag bekänna, att det obegripligaste ofta föreföll mig vackrast, t. ex. förklaringen till Andra artikeln. Och aldrig grubblade jag över »nådens ordning» eller över »hedningarna, som icke hava lagen».

M,en en sak orsakade mig dock verklig ångest, och det var orden: »den gamla människan skall förkvävas och dödas».

Tänk, att alla gamla människor skulle förkvävas och dödas! Och tant Gustava, som var en gammal människa!

Jag beslöt att läsa upp detta stycke fort och suddigt, så att tant Gustava inte skulle fästa sig vid det, men hon uppskattade inte min finkänslighet utan avbröt mig med ett barskt:

— Läs om det där och läs det: högt och tydligt.

Hon hade väl då så många gånger hört, att hon skall förkvävas och dödas, så att hon inte längre bryr sig om det, var min tysta reflexion inför denna häp-137

nadsväckande känslolöshet. På hemvägen resonerade en liten kamrat och jag om saken, och vi kommo överens om, att tant Gustava helt säkert skulle »förkvävas» med kuddar, detta sannolikt med hågkomst av våra aftnars kuddkrig.

Det var för övrigt med oss som med alla småbarn, vi förstodo rakt inte, att vi själva en gång skulle bli gamla och alltså hade samma hemska framtidsutsikter som hon. »En gammal människa» blev man inte, antingen var man clet eller var man det inte. Men ännu i dag kan jag aldrig höra orden om »den gamla människan som skall förkvävas och dödas» utan att se framiför mig tant Gustavas vithåriga huvud med dess hårklädsel av spetsar och lilafärgade sidenband.

Hur tyckte vi barn egentligen om tant Gustava? Jag tror man kan säga, att vi tyckte varken bra eller illa om henne. Hon stod för högt över oss för att vara föremål för små vardagliga, mänskliga känslor. Jag kan inte påminna mig, att vi resonerade om, än mindre kritiserade henne. Lika litet skulle vi ha kunnat älska eller hata Egyptens pyramider.

Om vi hade någon årsexamen i tant Gustavas skola minns jag inte. Jag kan förresten inte förstå hur »föräldrar, målsmän samt andra för ungdomens undervisning intresserade personer» skulle ha fått rum i den av tre klasser fyllda skolsalen.

En festdag på året hade vi dock alltid, nämligen tant Gustavas födelsedag. Då lästes det ej, men alla barnen infunno sig i skolan i sina bästa kläder, var och en mecl en present. Vad vi fingo för slags traktering minns jag inte, men feststämning var det.

Jag ser som vid ett blixtljus tant Gustava sittande i en länstol vid det runda bordet, med en svart siden-138

mantilj över axlarna och på det vita håret en charmant mössa med långa lilafärgade band, som hängde ner på

axlarna. En liten elev står framför henne och framräcker med en djup nigning en kaffebrännare med alnslångt skaft.

Men det är varken tant Gustavas fina klänning, de prydliga presenterna eller det underbara att få sitta vid skolborden och äta godsaker, som jag minns bäst.

Nej, det är tant Gustavas ansikte, som bar ett för mig alldeles nytt uttryck. Hon log inte riktigt, det gjorde hon nästan aldrig, men ansiktet var ljust och milt, minen snarast en smula förlägen eller förströdd. Jag förstod mig inte riktigt på det, men vid hemkomsten lär jag ha sagt:

— Mamma, varför hade tant Gustava ett nytt ansikte i dag?

— Hur var det, då? frågade mamma.

— Det — var — fint, svarade jag dröjande, ur stånd att förklara mig närmare. Det är inte så gott att vara psykolog vid Sl/2 års ålder.

Tant Gustava i full gala och med ett fint helgdagsansikte må vara den sista bilden från mitt första skolår för femtio år sedan.

Vid mognare ålder fick jag reda på tant Gustavas historia. Hon var änka efter Ture Wennberg, collega scholæ vid Hudiksvalls högre allmänna läroverk. Han var bror till min morfar, rektor Fredrik Wennberg och lär ha varit ovanligt begåvad men skall, åtminstone i yngre år, ha fört ett mycket oregelbundet liv. Efter giftermålet lär han dock så småningom ha stadgat sig, mest tack vare tant Gustavas goda inflytande, och de tillbragte slutligen några lugna år tillsammans.139

Men så råkade han skada sig svårt i huvudet, blev efter detta alltmer »underlig» och slutligen fullkomligt vansinnig. Han dog sedan på Härnösands hospital.

Tant Gustava hade nog inte upplevat många oblandat lyckliga år. Leendet hade dött på hennes läppar, kärv och allvarlig hade livet gjort henne. Men hon klagade aldrig, blev aldrig bitter, gick sin väg fram tyst, plikttrogen och sluten. Hon var en stolt och tapper kvinna. Ärat vare hennes minne!

Maria Himmelstrand. NÄR GAMLA »RÅDSTUN» BRANN.

Det var kvällen den 15 oktober 1879.

Ett klämtslag tonar genom höstkvällsdiset. Så ännu ett . . .

Elden är lös!

Skräcken från den stora branden året förut sitter ännu i sinnena. Vad skall man nu få bevittna!

Det är kring torget, som folkhoparna dra sig samman. Där ser man svarta rökmoln bolma ut över den smala gränden mellan lektor Engströms hus och handlanden Petterssons norr om torget belägna gård. Det är alltså där det brinner.

Vinden kommer från nordväst och driver lågorna uppåt torget.

Nu hörs också lilla klockan börja sin ängsliga sång: Pling, pling! Skynda, gott folk! Själva gamla råd-stun är i fara!

Förvirringen är stor och vinden hård, och innan man kommer igång med något släckningsarbete, har olyckan redan tagit stora dimensioner.

Ja, så började den härjande eldsvåda, som denna minnesrika höstnatt lade vår mellersta stadsdel i aska. Det säges att en papperslunta i en uthusbod hos lektor Engström innehöll den tändande gnistan.

Hela komplexet på norra sidan av torget var enHudiksvall fore branden 1879.142

enda sammanhängande veva av stora och små hus. I hörnet låg handlanden Fougts tvåvåningsbyggnad, och öster om denna det lilla gula huset, »rådman Drakes», med sin gammaldags överbyggda trappa utåt torget.

Hur omöjligt var det inte att i denna hopgyttring av hus söka hejda eldens framfart. Allt var snart ett enda eldhav.

Blott en liten smal gränd emellan, och där låg den gamla ärevördiga rådstun med sina massiva portar och med järngaller försedda fönster. En trappa upp låg rådhussalen, där hädangångna borgmästare och rådmän blickade ned ur sina förgyllda ramar, och ännu högre upp reste sig tornspiran, den för de ännu levande hudikarna oförgätliga, smäckra tornspiran, där »lillklockan» hållit vakt sedan urminnes tider och sänt ut sin varnande röst mot eld och brand och moskoviter.

I eldskenet glimmar och glänser den gamla byggnaden som guld. Gnistornas hemska fyrverkeri böljar över taket. . . Snart hoppa små lågor upp efter tornspiran.

Rådstuklockan ringer och ringer.

Alla kunna genom de öppna torngluggarna se hur hon svänger på sina åsar, svänger så länge dessa bära . . . så . . . så störtar lillklockan ned i djupet av gamla råd-stukällaren . . . Ett hav av gnistor sprutar högt mot natthimmeln, och det gick som ett sorl genom folkmassan :

— Såg ni! . . .

Tystnad. Ja, nu har lillklockan tystnat, men elden har inte minskat. Från rådstun kastar den sig över till bokhandeln. Gamle »Sam Hellströms» brinner!143

På södra sidan av torget stod en jätte bland de små kåkarna. Det var det nybyggda stadshuset, stadens stolthet, nyss med pomp och ståt invigt för sina olika ändamål. Skulle också det bli lågornas rov!

I denna kritiska stund tycktes vinden ha kastat om, och en ny fara hotade. Det uppstod en rörelse mot västra sidan av torget. Där låg i hörnet Signeulska huset och näst efter detta borgmästare Schmidts gård. Här började nu elden grassera och antände även snart på andra sidan Storgatan belägna gårdar. Måhléns och handlande Pihlgrens och så vidare längs hela gatan fram mot kanalen.

Se, där ligger på högra sidan ett nytt, ej fullt färdigt stenhus, vackert i sin enkla stil. Byggnadsställningarna glimma som guld i det starka eldskenet. Skall det stå eller falla, Hälsingebankens nya hus? Det blev räddat.

Även på andra sidan Storgatan lyckades man äntligen sätta en damm för eldens vidare framfart. Ner-sotade och överdragna med brandsegel stodo ett par av de närmast kanalen belägna husen på morgonen kvar likt dystra vaktposter på ett härjat slagfält. Så hade man då vid den nya dagens inbrott blivit herre över elden, och endast eftersläckningen återstod.

Hur tedde det sig nu i alla dessa hem, som i sena kvällen blevo överrumplade av elden? Förskräckelse och förvirring i första hand. Och sedan ett delvis besinningslöst räddningsarbete av möbler och bohagsting. Ifrån Engströmska våningen sades ett piano ha kommit utdansande genom fönstret! Det var nog inte den enda galenskapen. Säkert blev ej mycket av värde räddat. Det berättades bland annat om mannen,144

som »räddade» nyckelskåpet! Och sedan? Ja, sedan var det inte gott att komma åt något.

Men alla de många husvilla?

Ja, nu blev det att skynda på med att få tak och fönster på de nybyggnader, som på västra sidan om kanalen börjat resa sig efter föregående års brand, och där fingo väl de flesta sina hem för närmaste tid. Man fick tränga ihop sig, tills nya, moderna hus kring ett nytt torg hunnit resa sig ur ruinerna.

Femtio år ha rullat fram sedan den hemska eldsvådan 1879.

Smäckra, höga björkar och lönnarnas härliga bladkronor försköna nu vårt stora torg, och vi njuta i sommardagar av den vackra öppna platsen i stadens centrum.

Det var blott ett ögonblick som stämningen och minnet förde oss tillbaka till det gamla kullerstenstorget med sina kåkar och sin vördnadsbjudande råd-stutrappa . . . Inom parentes må anmärkas, att de vördade fäderna i sina förgyllda ramar blevo räddade och nu pryda den nya rådhussalen i sparbankshuset.

Och ännu en sak. — Om någon av mina läsare möjligen höjde en liten suck vid tanken på lillklockans sorgefulla färd i djupet, så hör! Hon upptogs igen och sattes upp i en primitiv klockstapel, vilken sedermera efter ett par år, under livlig tillslutning från stadsborna, synnerligen skolungdomen, fördes i triumf hela Långgatan fram och hamnade på Bränslet.

Där kan man ännu få höra lillklockans »pling pling», om lyckan är god, eller kanske rättare . . . om olyckan åter skulle vara framme.

Anna Lindegren.

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på http://runeberg.org/hudik70/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/runeberg-hudik70.

Filen skapad 2018-12-17 14:08:16.311866